

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Auroran koulun oppilaitosturvallisuuden kehittäminen

Virtanen, Antti

2016 Laurea

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Laurea-ammattikorkeakoulu

Auroran koulun oppilaitosturvallisuuden kehittäminen

Virtanen, Antti
Turvallisuusalan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Lokakuu, 2016

Virtanen, Antti

Auroran koulun oppilaitosturvallisuuden kehittäminen

Vuosi	2016	Sivumäärä	45
-------	------	-----------	----

Tämä opinnäytetyö käsittelee Espoossa toimivan Auroran koulun oppilaitosturvallisuuden kehittämistä. Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä toimenpide-ehdotuksia sen parantamiseksi. Toimenpide-ehdotukset tehtiin kartoittamalla millaisia toimenpiteitä eri lähteiden perusteella on yleisesti ottaen ehdotettu. Samalla tarkasteltiin myös Auroran oppilaitosturvallisuuden nykytilaa. Tutkimushetkellä Auroran koulu oli juuri aloittanut toimintansa uusissa tiloissa.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, tarkemmin sanottuna toimintatutkimuksena. Tiedonkeruumenetelminä käytettiin havainnointia, haastattelua ja teoreettista viitekehystä. Havainnoinnin avulla kartoitettiin oppilaitosturvallisuuden nykytilaa kohdeorganisaatiossa. Haastattelun avulla saatiin uusia ja täydennettiin jo muualta saatuja tietoja. Teoreettiseen viitekehykseen kerättiin aiheeseen liittyviä teoksia, käsikirjoja, raportteja ja artikkeleita. Kerätty aineisto analysoitiin dokumenttianalyysin avulla. Työ on rajattu koskemaan vain Auroran koulua, ja se keskittyy oppilaitosturvallisuuden parantamiseksi tehtäviin toimenpiteisiin ja käytänteisiin, eikä oikeastaan ollenkaan rakenteellisiin seikkoihin.

Opinnäytetyön tuloksena saatujen toimenpide-ehdotusten toivotaan vaikuttavan Auroran koulun oppilaitosturvallisuuteen ja sen kehitykseen niin, että se kehittyy positiivisempaan suuntaan. Johtopäätökseksi tuli, että oppilaitosturvallisuus on Auroran koululla hyvällä mallilla, mutta aina löytyy kehityskohteita. Osat toteutettavista prosesseista ovat melko suppeita, joten niitä olisi hyvä toteuttaa laajemmin. Työ on toimitettu Auroran koululle, joten he voivat halutessaan ottaa ehdotettuja toimenpiteitä käyttöön. Jatkotutkimuksena voitaisiin tutkia, että kuinka paljon näiden toimenpide-ehdotusten toimeenpano kustantaisi, ja miten nyt käytettävissä olevien varojen käyttö voitaisiin optimoida niin, että se mahdollistaisi laajemman turvallisuustyön käytettävissä olevilla resursseilla.

Asiasanat: Oppilaitosturvallisuus, toimenpide-ehdotus, turvallisuus

Virtanen, Antti

The development of security in Aurora's school

Year	2016	Pages	45
------	------	-------	----

This thesis studied the development of security in Aurora's school. The school is located in Espoo. The objective of thesis was to make measure suggestions how to improve the security in Aurora's school. These measure suggestions were made by first studying what kind of measure suggestions were made before by various sources. During the study I also studied the present state of Aurora's school's security. At the time of the research Aurora's school had just started their operations in their new school building.

This thesis is a qualitative research, and more specific action study. Used research methods were observation, interview and theoretical framework. By observation I studied the current state of Aurora's school's security. Theoretical framework included books concerning the subject, handbooks, reports and articles. Collected material was analyzed by using document analysis. This study is limited to concern only Aurora's school, and it focuses to actions and practices made to improve the school's security. This thesis doesn't deal with structural matters.

The most important results of this thesis are the measure suggestions of how to improve Aurora's school's security. I hope that the results will affect positively to Aurora's school's security. My conclusions are that Aurora's schools security is in good shape, but there is always something that you can do better. To bring these things forward is the most important thing in this thesis. This thesis has been delivered to Aurora's school, so they can take suggested measurements in use if they will. For further research it might be useful to study how much it would cost to take these measures in use. It would also be useful to study how they can use current resources as efficiently as possible.

Keywords: School's security, measure suggestion, security

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Tutkimuskohteen esittely	7
3	Työn tavoitteet, rajaus ja tutkimuskysymys	8
4	Keskeiset käsitteet	9
	4.1 Oppilaitos.....	9
	4.2 Turvallisuus	10
	4.3 Oppilaitosturvallisuus	11
	4.4 Turvallisuuskulttuuri	12
5	Tutkimus.....	14
	5.1 Tutkimuksen kulku.....	14
	5.2 Tutkimuksen tyyppi.....	15
	5.3 Tiedonkeruumenetelmät	16
	5.3.1 Kirjallisuuskatsaus	16
	5.3.2 Havainnointi.....	16
	5.3.3 Haastattelu.....	17
	5.4 Aineiston analysointi	18
6	Oppilaitosturvallisuuden kehitys	19
	6.1 Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti	20
	6.2 Turvallisempi huominen - Sisäisen turvallisuuden ohjelma	23
	6.3 Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa - Seurantaryhmän loppuraportti..	25
	6.4 Oppilaitosten turvallisuus - Tilanneraportti.....	26
7	Oppilaitosturvallisuuden nykytila Auroran koulussa	27
8	Kehittämis ehdotukset	31
	8.1 Turvallisuusjohtaminen	31
	8.2 Riskienhallinta.....	32
	8.3 Turvallisuuden mittaaminen	34
	8.4 Sidosryhmien tunnistaminen	35
	8.5 Dokumentointi.....	36
	8.6 Yhteistyö	37
	8.7 Koulutus	38
	8.8 Muuta	39
9	Johtopäätökset ja yhteenveto.....	39
10	Työn arviointi.....	40
	Kuviot.....	44
	Taulukot.....	45

1 Johdanto

Oppilaitosturvallisuus on maailmalla jo pitkään ollut puheenaiheena, varsinkin Yhdysvalloissa sattuneiden kouluampumisien takia. Nyt 2000-luvulla Suomessa sijaitsevista oppilaitoksissa tapahtuneet väkivallanteot, kuten Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat, ovat aiheuttaneet suurta huolta niin oppilaiden kuin oppilaitosten henkilökunnankin turvallisuudesta. Tästä syystä oppilaitosten turvallisuuteen onkin alettu kiinnittämään entistä enemmän huomiota. Erilaisia ohjeistuksia ja toimenpide-ehdotuksia oppilaitosten turvallisuuden parantamiseksi onkin tehty useiden eri tahojen (ministeriöiden perustamat työryhmät, pelastustoimi, poliisi jne.) toimesta. Työryhmien suositukset ovat hajallaan eri paikoissa, osa niistä on jo siirtynyt lainsäädäntöön tai rakennusmääräyksiin, osaa taas oppilaitokset toteuttavat vapaaehtoisesti (Partanen 2016, 7).

Opinnäytetyön kohdeorganisaatio on Espoossa toimiva Auroran koulu. Opinnäytetyön aihe Auroran koulun oppilaitosturvallisuuden kehittäminen löytyi toisen työharjoitteluni kautta. Aihevalintaa tukivat kohdeorganisaation tarve ja oma kiinnostus aiheeseen. Aihe on myös ajankohtainen, sillä turvallisuustyö oppilaitoksissa ei lopu ikinä, vaan se on jatkuva prosessi, jota voidaan koko ajan kehittää eteenpäin (Paasonen 2012, 80).

Koulu on turvallisuuden kannalta haastava ympäristö, sillä toiminnassa tulee ottaa huomioon lainsäädäntö, säädökset, ohjeet sekä toiminnan sujuvuus. Myös se tosiseikka, että suurin osa Aurorassa päivittäin olevista ihmisistä on alakouluikäisiä (7-12-vuotiaita) lapsia, aiheuttaa omat haasteensa oppilaitoksen turvallisuustyölle. Kohdeorganisaatiossa ei ole turvallisuusalan asiantuntijoita, ainakaan koulutukseltaan, vaan koulun rehtori vastaa siellä turvallisuusasioiden hoitamisesta ja kehittämisestä. Apuna hänellä on koulun turvallisuusorganisaatio, sekä viranomaisahoilta saatava asiantuntija-apu. Turvallisuusalan ammattilaisten puuttuminen asettaa omat haasteensa oppilaitoksen turvallisuustyölle.

Tämä opinnäytetyö kerää yhteen eri tahojen tekemiä toimenpide-ehdotuksia oppilaitosturvallisuuden parantamiseksi. Tässä opinnäytetyössä haluttiin selvittää, että millaisia toimenpide-ehdotuksia ja suosituksia on tehty oppilaitosten turvallisuuden parantamiseksi ja vertailla niitä Auroran koulun toimintakulttuuriin ja -tapoihin. Vertailun pohjalta esitän koululle kehitysehdotuksia, mitä voitaisiin tehdä nykyisten toimenpiteiden lisäksi, jotta koulussa olisi mahdollisimman turvallista opiskella ja työskennellä. Opinnäytetyö antaa koulun turvallisuusjohdolle uusia työkaluja ja ideoita, joita he voisivat tulevaisuudessa hyödyntää ja näin tulee parantamaan henkilöstön turvallisuustietoisuutta. Opinnäytetyön alussa esittelen tutkimuskohteen, asetan tutkimuskysymykset ja tavoitteet sekä määrittelen tärkeimmät käsitteet. Tämän jälkeen esittelen tutkimuksen kulkua ja sen vaiheita sekä avaan tulokset. Lopuksi arvioin tekemiäni johtopäätöksiä sekä koko opinnäytetyöprosessia.

2 Tutkimuskohteen esittely

Viimeiset kolme vuotta Auroran koulu on toiminut väistötiloissa, lähinnä parakeissa. Kesällä 2016 Auroran koulun uusi koulurakennus valmistui ja luovutettiin Espoon kaupungin haltuun. Toiminta koulussa alkoi

syksyllä 2016. Uuden rakennuksen tiloissa toimintansa aloittivat myös neuvola ja päiväkoti. Kaikki kolme toimivat erillisinä ja itsenäisinä yksiköinä, joilla on oma organisaatio. Ainoastaan rakennus on yhteinen. Kaikki toimivat Espoon kaupungin alaisuudessa. Samassa rakennuksessa toimiminen edellyttää yhteistyötä niin turvallisuuden kuin muidenkin asioiden osalta. Esimerkiksi riskien kartoittaminen ja arviointi tietyiltä osin on hyvä järjestää yhteistyössä, samoin myös erilaiset turvallisuusharjoitukset ja -koulutukset (esimerkiksi poistumisharjoitus ja ensiapukoulutus).

Auroran koulussa opiskelee 331 oppilasta ja siellä työskentelee n. 50 henkilöä. Koulun toiminnasta ja turvallisuudesta vastaa koulun rehtori Ulriikka Huima. Apulaisrehtorit Uma Jutila sekä Ulla Hämäläinen avustavat rehtoria tämän tehtävissä sekä toimivat sijaisena, jos rehtori on poissa. (Jutila 2016.)

Kuvio 1: Auroran koulu (Espoon kaupunki)

Auroran uusi koulurakennus (kuvio 1) ja uudet yhteistyöorganisaatiot tuovat omanlaiset haasteensa oppilaitoksen toimintaan ja turvallisuuskulttuuriin. Ennen oppilaitos on voinut itsenäisesti päättää turvallisuuteen, sen suunnitteluun sekä sen harjoitteluun liittyvistä asioista, mutta nyt pitää ottaa huomioon myös neuvolan ja päiväkodin tilanteet ja mielipiteet asioista. Tämä vaatii organisaatioilta ja sen toimintatavoilta muuntautumista ja yhteistyökykyä, jotta kaikki sujuisi mahdollisimman sujuvasti ja kaikkia tyydyttävällä tavalla.

3 Työn tavoitteet, rajaus ja tutkimuskysymys

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on vastata tutkimuskysymykseen *Miten Auroran koulun oppilaitosturvallisuutta voidaan kehittää?* Työn tavoitteena on kuvata nykytilannetta Auroran koululla turvallisuuden näkökulmasta, ja laatia kehittämissuunnitelma oppilaitosturvallisuuden parantamiseksi. Tulokseksi tulee suosituslista, jossa esitetään millaisia toimenpiteitä voitaisiin nykyisten lisäksi tehdä, Tarkoituksena on, että kohdeorganisaatio hyötyy tekemistään toimenpide-ehdotuksista, ja ottaa niistä mahdollisimman monta toimenpidettä käyttöön. Tätä kautta Auroran koulusta tulisi entistäkin turvallisempi paikka niin opiskella kuin työskennellä. Koulun johdolla on suuri motivaatio lisätä oppilaitosturvallisuutta, joten tämä opinnäytetyö on heille merkittävä työväline. Opinnäytetyö antaa kuvan koulun nykytilanteesta ja kehitysideoita siitä, mitä voitaisiin vielä tehdä.

Oppilaitosten turvallisuuden tasoa ja turvallisuuskulttuuria on kartoitettu viime vuosina, varsinkin koulusurmien jälkeen, laajalti, ja ongelmakohtiin on pyritty puuttumaan erilaisten toimenpide-ehdotusten avulla. Toimenpide-ehdotukset ovat kuitenkin hajallaan eri paikoissa, joten osa niistä jää helposti huomaamatta, ja näin toteuttamatta. Tavoitteeseen pääsen ensin kartoittamalla, millaisia ehdotuksia on tehty, ja sitten vertailen, mitä toimenpiteitä Auroran koululla on jo tehty, ja mitä ei. Tämän jälkeen teen toimenpide-ehdotuksia niistä asioista, mihin Auroran koululla voitaisiin kiinnittää huomiota ja, mitä toimenpiteitä siellä olisi hyvä suorittaa oppilaitosturvallisuuden edistämiseksi.

Tämän opinnäytetyön aihe on rajattu koskemaan vain Auroran koulun oppilaitosturvallisuutta ja sen kehittämistä. Muita kouluja ei oteta huomioon. Auroran koulu on alakoulu ja se myös osaltaan rajaa aihetta. Työ keskittyy lähinnä turvallisuutta edistäviin toimintatapoihin ja esimerkiksi rakenteellisiin ratkaisuihin ei oteta kantaa. Tutkimuskysymys rajaa opinnäytetyötä omalta osaltaan tehokkaasti. Tutkimuskysymys määrittää työn punaisenlangan, jota pyrin koko ajan seuraamaan.

Käytettävän lähdemateriaalin rajasin suomenkieliseen materiaaliin. Tähän päädyin sen takia, että materiaalia on niin runsaasti tarjolla, että suomenkielisestä materiaalista saa riittävän määrän tietoa. Lisäksi Suomessa tuotettu materiaali vastaa parhaiten juuri Suomessa vallitsevaa tilannetta. Haastattelut ja havainnointi on rajattu vain Auroran koulun henkilökuntaan ja toimintatapoihin.

4 Keskeiset käsitteet

Tässä luvussa käsittelen keskeisiä käsitteitä, joita tässä työssä on käytetty, ja jotka ovat työn kannalta merkittäviä ymmärtää. Opinnäytetyön keskeisimmät käsitteet ovat oppilaitos, turvallisuus, oppilaitosturvallisuus ja turvallisuuskulttuuri.

4.1 Oppilaitos

Tutkintotavoitteisessa koulutuksessa opiskeli Suomessa vuoden 2013 lopussa hieman yli 1,2 miljoonaa opiskelijaa. Peruskoulut muodostivat oppilaitoksista selkeästi suurimman ryhmän. Niitä oli 2 576, kun taas lukioita oli 374, ammatillisia oppilaitoksia alle 200, ammattikorkeakouluja 27 ja yliopistoja 14. (Oppilaitosten turvallisuus - Tilanneraportti 2014.)

Tilastokeskuksen määritelmä oppilaitokselle on seuraavanlainen: ”Oppilaitoksella tarkoitetaan sellaista hallinnollista yksikköä, jolla on rehtori tai muu johtaja, jonka palveluksessa ovat opettajat ja muu henkilökunta (työntekijän rooli), jolla on tilinpito- tai muu asiakirjojen laatimisvelvollisuus, jonka opiskelijoiksi opiskelijat rekisteröidään, jonka toimintaa laki tai asetus säätelee, joka noudattaa valtakunnallista opetussuunnitelmaa ja jota julkinen viranomainen rahoittaa tai valvoo. Oppilaitoksella ei tarkoiteta koulurakennusta tai toimipaikkaa. Uusi oppilaitos perustetaan, oppilaitos lakkautetaan tai yhdistetään toiseen oppilaitokseen koulutuksen järjestäjän (oppilaitoksen ylläpitäjän) tai viranomaisten päätösten perusteella.” (Tilastokeskus.) Tässä tutkimuksessa oppilaitoksella tarkoitetaan

yksinkertaisemmin sanottuna työ- ja oppimisympäristöä, jonka oppilaat, opettajat ja muu henkilökunta muodostavat (Lindfors 2012, 14).

Suomessa koulutusjärjestelmä ryhmitellään erilaisten kouluasteiden mukaan. Yleensä pitää alempi aste olla suoritettuna ennen kuin voi siirtyä opiskelemaan ylemmän asteen koulutukseen. Koulutusjärjestelmä Suomessa muodostuu perusopetuksesta, johon sisältyy oikeus osallistua vuoden kestävään esiopetukseen, perusopetuksen jälkeen tulevasta ammatillisesta ja/tai lukiokoulutuksesta sekä korkea-asteen koulutuksesta, jota annetaan yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. (Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti 2010.)

Peruskoulu kestää 9 vuotta, ja sen suoritettuaan oppilas on pakollisen oppivelvollisuutensa suorittanut. Peruskoulut voidaan jakaa vielä ala- ja yläkouluihin. Alakouluissa opetusta on 1.-6. luokkalaisille, ja niissä opetus tapahtuu suurimmilta osin luokanopettajien toimesta. Yläkouluissa opetusta järjestetään 7.-9. luokkalaisille, ja niissä aineenopettajat hoitavat opetuksen. (Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti 2010.) Auroran koulussa opetusta järjestetään 1.-6. luokkalaisille, joten tämä tutkimus keskittyy alakoulun oppilaitosturvallisuuteen.

4.2 Turvallisuus

Turvallisuus on moniselitteinen termi. Se voidaan käsittää riskien hallintana, uhkien arviointina ja niiden kautta turvattomuuden poissaolona. Se voi myös olla ympäristön turvallisuutta, yksilön kokemuksia tai näiden välinen suhde (joku kokee paikan turvallisiksi, toinen taas saman paikan turvattomaksi siellä sattuneiden tapahtumien vuoksi). Turvallisuus ei liity vain uhkauksiin, väkivaltaan tai tapaturmiin, vaan se on osa jokapäiväistä toimintakulttuuria. (Lindfors 2012, 7.)

Turvallinen tarkoittaa suomen kielen perussanakirjan mukaan jotain, jossa ei ole vaaraa, joka on suojainen, vaaraa aiheuttamaton, vaaraton tai varma. Turvallinen tarkoittaa myös turvallisuuden tunteen aiheuttajaa, luottamusta herättävää ja luotettavaa. (Vallinkoski 2014, 4, Haaranen 1996, 372 mukaan.) Sillä voidaan myös tarkoittaa sellaista toimintaa tai toimintojen kokonaisuutta, jonka avulla pyritään pitämään riskit ja uhat hallinnassa, tai tunnetta siitä, että nämä ovat hallinnassa (Kokonaisturvallisuuden sanasto 2014.)

Käsitteen määrittely on laajentunut viimeisten kahden vuosikymmenen aikana. Nykyään turvallisuus nähdään osana hyvinvointia. Laajin määritelmä turvallisuudelle tarkoittaa sellaista yhteiskunnan tilaa, jossa jokainen voi nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista sekä turvallisesta yhteiskunnasta ilman rikollisuudesta, häiriöistä, tapaturmista tai onnettomuuksista johtuvaa pelkoa tai turvattomuutta. Yksinkertaisemmin määriteltynä turvallisuudella tarkoitetaan uhan tai vaaran poissaoloa. (Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa - Seurantaryhmän loppuraportti 2013.)

Turvallisuudesta voidaan myös erottaa objektiivinen (ulkoinen) turvallisuus sekä subjektiivinen (koettu) turvallisuus (Vallinkoski 2014, 5, Niemelä 2000, 21 mukaan). Objektiivisella turvallisuudella tarkoitetaan

sellaista tilannetta, jossa todellista riskiä ei ole, tai riskinhallintakeinot koetaan tarpeeksi tehokkaina. Subjekttiivinen turvallisuus taas tarkoittaa yksilön tai yhteisön kokemusta turvallisuudesta (Vallinkoski 2014, 5, Pentin 2003 mukaan).

Turvallisuuden käsitteen ymmärtämistä vaikeuttaa myös se, että englannin kielessä turvallisuus-sanalle on kaksi vastinetta, joiden välillä on suuria merkityseroja, *safety* ja *security*. *Safety*-sanalla viitataan ns. pehmeään turvallisuuteen, jolla tarkoitetaan turvallisuutta, joka liittyy onnettomuuksien ehkäisyyn, ja se näyttääkin liittyvän tahattomasti aiheutettuihin tapahtumiin. *Security* taas viittaa ns. kovaan turvallisuuteen, eli toisin sanoen tarkoituksenmukaiselta, haitalliselta, tahalliselta ja suunnitelmalliselta toiminnalta suojautumiseen, esimerkiksi rikoksilta. (Kokonaisturvallisuuden sanasto 2014.) Alla oleva kuvio (kuvio 2) pyrkii selventämään näiden termien välistä suhdetta.

Kuvio 2: Turvalliustermien suhteet (Partanen 2015, 11, Naumasen & Rouhiaisen 2006, 14 mukaan)

4.3 Oppilaitosturvallisuus

Kouluissa arjen on oltava turvallista, sillä turvallisuus luo pohjan koulun toiminnalle (Waitinen 2012). Oppilaat viettävät suuren osan päivästä oppilaitoksessa, joten on tärkeää, että he tuntevat olonsa turvallisiksi ja hyväksi. Oppilaitoksen tulee myös vastata heidän moninaisia tarpeitaan. (Lindfors 2012, 15, Piispasen 2008 mukaan.) Oppimisyhteisössä kaikki ovat lähtökohtaisesti omalta osaltaan vastuussa turvallisuuden ylläpidosta, vaikkakin säädösten mukaan rehtori vastaa oppilaitoksen turvallisuusasioiden hoitamisesta ja kehityksestä. Opettajien ja oppilaiden turvallisuusosaaminen, turvallisuuskasvatus sekä oppilaitosten turvallisuuskulttuuri edellyttävät määrittelyä ja tutkimustuloksiin perustuvaa kehittämistä. Oppilaitoksen oma turvallisuuskulttuuri toimii esimerkkinä turvallisuutta edistävästä käytänteistä. (Lindfors 2012, 7.)

Koulutusta säätelevä lainsäädäntö edellyttää, että jokaisella koulussa olevalla oppilaalla taataan mahdollisuus oppimiseen turvallisessa ympäristössä. Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa -

Seurantaryhmän loppuraportin (2013) mukaan oppilaitoksen turvallisuus voidaan jakaa kolmeksi eri osa-alueeksi seuraavalla tavalla:

- ”1. fyysinen, psyykkinen, pedagoginen ja sosiaalinen turvallisuus: ml. oppilaitostapaturmien, uhkailun ja väkivallan sekä kiusaamisen yleisyys, oppilaitoksen työskentelyilmapiiri
2. turvallisuuden edistäminen oppilaitoksen arjessa: ml. johtamiskäytännöt, toimintatavat ja turvallisuusopetus ja -kasvatus
3. oppilaitoksen turvallisuus pitää sisällään turvallisuustietoisuuden, turvallisuusasenteen, turvallisuusosaamisen sekä turvallisuuskasvatuksen.”

Oppilaitoksessa ei riitä, että koko henkilökunta asennoituu turvallisuuteen ja sen kehittämiseen myönteisesti. Turvallisuuteen tulee panostaa riittävä määrä resursseja, ja turvallisuustyö täytyy myös ohjeistaa ja oppilaitostyöhön kohdistuvat riskit tulee tunnistaa ja käsitellä oikein. Myös oppilaitosten käyttäjien pitää olla tietoisia oppilaitoksen turvallisuuskäytänteistä. Nämä asiat voivat olla hyvinkin haasteellisia, sillä oppilaitoksen käyttäjät vaihtuvat jatkuvasti (oppilaat vaihtuvat, liikuntasalin iltakäyttäjät jne.). (Partanen 2015, 12, Waittisen 2011, 58 mukaan.)

4.4 Turvallisuuskulttuuri

Organisaation turvallisuutta ja sen edistämistä voidaan kuvata turvallisuuskulttuuri-käsitteellä (Lindfors 2011, 18). Edellytyksenä hyvälle turvallisuuskulttuurille on johdon ja henkilöstön sitoutuminen. Heidän kauttaan kulttuuri välittyy myös asiakkaille ja sidosryhmille. Turvallisuusasenteiden ja turvallisen käyttäytymisen lähtökohta muodostuu turvallisuuskulttuurista. (Paasonen toim. 2012, 96-97.)

Turvallisuuskulttuurilla tarkoitetaan tapaa toimia turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Turvallisuuskulttuuri muodostuu yksilön ja koko yhteisön sitoutumisesta turvallisiin ja yhdessä sovittuihin käytänteisiin ja toimintatapoihin. Turvallisuuskulttuurin tulee olla osa oppilaitoksen toimintakulttuuria. (Vallinkoski 2014, 30.)

Turvallisuuskulttuuri-käsite syntyi vuonna 1986 sattuneen Tšernobylin ydinvoimalaonnettomuuden onnettomuustutkinnan yhteydessä. Ensimmäisen kerran käsite määriteltiin kansainvälisen atomienergiajärjestön IAEA:n (The International Atomic Energy Agency) INSAG-4 Safety Culture-raportissa vuonna 1991. IAEA:n määritelmä turvallisuuskulttuurista on seuraavan lainen: ”Turvallisuuskulttuuri muodostuu organisaation toimintatavoista ja yksityisten ihmisten asenteista, joiden tuloksena ydinlaitosten turvallisuuteen vaikuttavat tekijät saavat kukin tärkeytensä edellyttämän huomion ja ovat etusijalla päätöksiä tehtäessä”. (Posiva 2015.)

Tšernobylin onnettomuuden tutkinnan yhteydessä todettiin, että onnettomuudet eivät johdu vain jostain teknisestä viasta tai yksittäisen henkilön tekemästä inhimillisestä virheestä, vaan siihen liittyy muutakin. Turvallisuuskulttuuri-termin avulla on tuotu esiin esimerkiksi organisaatioon, johtamiseen sekä työyhteisöön liittyvät tekijät osana onnettomuuksien ja tapaturmien syntyä. Yksittäisen ihmisen käyttäytyminen kuitenkin vaikuttaa turvallisuusasenteiden muuttamiseen, ja turvallisuuskulttuuriajattelu

korostaa juuri yksittäisen ihmisen käyttäytymiseen vaikuttamista muuttamalla hänen asennettaan turvallisuutta kohtaan. (Partanen 2009, 12.)

Turvallisuuskulttuurin tunnuspiirteitä ovat, että turvallisuus on sisälletty osaksi kaikkea toimintaa, turvallisuuteen liittyvät roolit ovat selkeät, niin johtajilla kuin alaisillakin, turvallisuus on yksi organisaation arvoista sekä jatkuva oppiminen. Turvallisuuskulttuuri on myös kykyä ja tahtoa ymmärtää, millaisia riskejä toimintaan liittyy, miten niitä voidaan ennaltaehkäistä ja millaista on oikeanlainen ja turvallinen toiminta. Se on monitasoinen ilmiö, jossa henkilöstön kokemukset ja näkemykset, organisaation toimintatavat ja sosiaaliset ilmiöt yhdistyvät. (Posiva 2015.)

Turvallisuuskulttuuri liittyy läheisesti turvallisuuteen. Sen kautta luodaan perusta päivittäiselle arkiturvallisuudelle. Turvallisuuskulttuuri ja sen mukaan toimiminen pitää sisällään kaikki turvallisuusratkaisut, joiden avulla jokapäiväinen toiminta toteutuu kouluissa. Tällaisia ratkaisuja ovat esimerkiksi turvallisuuden omavalvonta, turvallisuuden edistäminen sekä henkinen hyvinvointi. (Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa - Seurantaryhmän loppuraportti 2013.) Alla olevasta kuviosta (Kuvio 3) näkee hyvin, miten eri osatekijät vaikuttavat turvallisuuskulttuurin syntymiseen. Kaikki osatekijät ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

Kohti kehittyneempää turvallisuuskulttuuria

Kuvio 3: Kohti kehittyneempää turvallisuuskulttuuria (Waitinen 2013)

Silloin voidaan puhua hyvästä turvallisuuskulttuurista, kun toiminta on turvallista, siihen liittyvät riskit on arvioitu ja niitä ehkäistään suunnitelmallisesti. Hyvälle turvallisuuskulttuurille on ominaista, että työyhteisö on yhteisesti hyväksynyt turvallisuusperiaatteet, joihin se uskoo ja, joita se on sitoutunut noudattamaan. Tunnusmerkki kokonaisvaltaiselle turvallisuuskulttuurille on, että jokainen organisaatiossa toimiva on sitoutunut omalta osaltaan ylläpitämään turvallisuutta ja toimimaan päivittäisissä työtehtävissään turvallisuutta edistävien toimintatapojen mukaisesti. (Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa - Seurantaryhmän loppuraportti 2013.)

Turvallisuuskulttuuri ei synny päivässä, vaan se on jokapäiväistä toimintaa. Kun turvallisuuskulttuuri on hyvä, asetetaan organisaatiossa turvallisuus etusijalle. Tämän lisäksi ymmärretään miksi asioita tehdään tietyllä tavalla, ja toimitaan avoimesti. Kun virheitä sattuu, otetaan niistä opiksi, jotta samaa virhettä ei tapahtuisi uudestaan. Tämän lisäksi kaikkien pitäisi ottaa ja kantaa vastuunsa, ja vaatia kaikilta muiltakin samaa. (Posiva 2015.)

5 Tutkimus

Seuraavissa luvuissa kuvailen tutkimuksen kulun sekä sen lisäksi käyn läpi tämän tutkimuksen tutkimusotteen (kvalitatiivinen) ja tutkimuksen tyypin (toimintatutkimus), ja perustelen, miksi valitsin juuri kyseisen tutkimustyyppin. Tämän jälkeen esittelen tutkimuksen teossa käyttämäni tiedonkeruumenetelmät (kirjallisuuskatsaus, haastattelu sekä havainnointi), ja lopuksi aineiston analysoinnin.

5.1 Tutkimuksen kulku

Tutkimuksen työstämisen aloitin keväällä 2016, kun menin suorittamaan toista työharjoitteluani Auroran koululle. Tehtäviini kuului turvallisuuskirjallisuuden tekeminen ja päivittäminen sekä turvakansion kokoaminen ja sen sisällön kouluttaminen henkilökunnalle. Harjoittelun aikana sain hyvän kokonaiskuvan turvallisuuden ja turvallisuuskulttuurin tilanteesta Auroran koululla. Lisäksi harjoittelin aikana havainnoin, ja sen avulla sainkin vankan perustan tässä työssä käytettävään informaatioon koulun tilanteesta. Aiheeksi opinnäytetyölleni *Auroran koulun oppilaitosturvallisuuden kehitys* löytyi työharjoitteluni ohjaajan kanssa neuvotellessa. Alusta asti oli selvää, että teen opinnäytetyöni heille, mutta aiheesta ei ollut mitään tarkempaa sovittuna. Tähän aiheeseen päädyimme niin oman kiinnostuksen kuin työelämän edustajan tarpeidenkin pohjalta.

Harjoittelun loppuvaiheessa, kun olimme saaneet sovittua aiheen opinnäytetyölle ja olin saanut määritettyä tutkimuskysymyksen, pystyin määrittelemään, mikä on tutkimuksen tyyppi. Aiheen ja tavoitteiden perusteella päädyin toimintatutkimukseen. Tämän jälkeen aloin kerätä tietoa aiheeseen liittyen. Tiedonkeruun suoritin tutkimalla aiheeseen liittyvää kirjallisuutta sekä etsimällä tietoa Internetistä. Tietoa löytyikin runsaasti. Havainnoinnin ja kirjallisen aineiston läpikäynnin lisäksi keräsin tietoa sähköpostin välityksellä Auroran koulun apulaisrehtorilta Uma Jutilalta.

Kun olin saanut perustiedot sekä riittävästi lähdemateriaalia kerättyä, aloitin varsinaisen kirjoitustyön. Alkuun kirjoitin teoriaosuutta tutkimuksesta, tutkimuksen menetelmistä ja perustelin valitsemani menetelmät. Sitten määrittelin keskeiset käsitteet, jotka ovat koulu, oppilaitos, turvallisuus, oppilaitosturvallisuus ja turvallisuuskulttuuri. Tämän jälkeen keräsin tietoa ja toimenpide-ehdotuksia lähdemateriaalistani. Kun olin saanut kartoitettua eri työryhmien tekemiä toimenpide-ehdotuksia oppilaitosten turvallisuuden parantamiseksi, keräsin ne yhteen. Lähetin Auroran koulun apulaisrehtorille Uma Jutilalle kyselyn, missä tiedustelin, mitä toimenpiteitä Auroran koululla jo tehty. Kun olin saanut vastaukset, tein niistä yhteenvedon ja kokosin yhteen toimenpide ehdotuksia, joita koululla voitaisiin

tehdä turvallisuuden parantamiseksi. Apulaisrehtorin vastausten lisäksi käytin muutakin materiaalia toimenpide-ehdotusten perustana.

5.2 Tutkimuksen tyyppi

Tieteellinen tutkimus voidaan jakaa kahteen kategoriaan, kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen tutkimukseen. Tämä on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisessa tutkimuksena lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Yleisesti ollaan sitä mieltä, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä löytää tai paljastaa tosiasioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 135-162.)

Laadullisesta tutkimuksesta on pystytty tunnistamaan useita tyypillisiä ominaisuuksia. Näitä ominaisuuksia ovat mm. tutkimuksen tapahtuminen luonnollisessa ympäristössä, aineiston kerääminen asianomaisilta tutkittavilta vuorovaikutussuhteessa, tutkimusaineisto on monipuolista (kirjat, dokumentit, haastattelut, havainnointi jne.) ja että tavoitteena on ymmärtää tutkittavaa ilmiötä kokonaisvaltaisesti. (Kananen 2014, 18 Creswellin 2007, 38 mukaan.) Kvalitatiivinen tutkimus haarautuu useaksi eri tutkimuksen haaraksi (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 162.), joista olen valinnut käytettäväksi toimintatutkimuksen.

Toimintatutkimus on osallistavaa tutkimusta, ja sen avulla pyritään ratkaisemaan käytännön ongelmia, jotka voivat olla esimerkiksi ammatillisia, sosiaalisia, eettisiä tai teknisiä. Muutoksen aikaan saaminen on myös osa toimintatutkimusta. Näistä syistä se sopiikin hyvin lähestymistavaksi kehittämistyölle. Toimintatutkimuksen ominaispiirteitä ovat että se on ongelmakeskeistä ja vahvasti käytäntöön suuntautuvaa. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 58.)

Toimintatutkimus keskittyy siihen miten asioiden pitäisi olla, eikä vain siihen että millä tasolla asiat ovat tällä hetkellä. Sen tavoitteena on muuttaa nykyistä todellisuutta. Toimintatutkimuksessa tutkimuksen ja kehittämisen kohteina ovat esimerkiksi yhteisön toimintatavat ja toimintatilanne, ja siihen liittyy voimakkaasti vaatimus käytännönläheisyydestä ja ihmisten jokapäiväisen toiminnan tavoittamisesta. Tyypillisiä piirteitä toimintatutkimukselle ovat tutkittavien ja tutkijan aktiivinen rooli ja yhteistyö sekä ongelmakeskeisyys. (Ojasalo ym. 2014, 58.)

Lähtökohtana toimintatutkimuksessa on muutoksen aikaansaanti. Muutosta voidaan hakea organisaation toimintoihin tai käytänteisiin. Toimintatutkimus soveltuukin hyvin työmenetelmien ja työkäytänteiden kehittämiseen, koska toimintatutkimuksen syvin olemus on pyrkiä uudenlaisen toiminnan kehittämiseen. Siinä ei olla vain kiinnostuneita siitä, miten asiat tällä hetkellä ovat, vaan siitä miten asioiden tulisi olla. Sen avulla pyritään muuttamaan todellisuutta. Jotta siinä onnistutaan, vaati se teoreettisen tutkimuksen ja käytännön toiminnan yhdistämistä. (Ojasalo ym. 2014, 59-60.)

Toimintatutkimuksen tyypilliset piirteet ja ominaisuudet sopivat opinnäytetyöhöni, joten se on sopiva tapa lähestyä työni aihetta. Tarkoituksena on kuitenkin kehittää uudenlaista toimintakulttuuria koululle, jonka avulla pystyttäisiin puuttamaan käytännön ongelmiin. Opinnäytetyön tavoitteena on lisäksi muuttaa

oppilaitoksen toimintoja ja käytänteitä turvallisuusorientoituneeseen suuntaan, johon toimintatutkimus myös osaltaan hyvin soveltuu.

5.3 Tiedonkeruumenetelmät

Tiedonkeruumenetelminä käytin kirjallisuuskatsausta, haastatteluja ja havainnointia. Kirjallisuuskatsaus valikoitui menetelmäksi koska sen avulla sain laajan katsauksen oppilaitosten turvallisuudesta ja sen kehityksestä yleisellä tasolla. Havainnoinnin ja haastattelujen perusteella taas sain tärkeää informaatiota juuri Auroran koulun toimintatavoista ja - kulttuurista. Havainnointi ja haastattelu ovat tyypillisiä menetelmiä toimintatutkimuksessa.

Koska toimintatutkimus on osallistava tutkimus, tulee myös käytettyjen menetelmien olla osallistavia (haastattelut, havainnointi). Osallistavat menetelmät mahdollistivat sen, että pystyin käyttämään apunani kohdeorganisaation työntekijöiden kokemusta ja ammattitaitoa. Osallistavien menetelmien ansioista kehittämistyön näkökulma ei perustu pelkästään kirjalliseen ja viralliseen tietoon. (Ojasalo ym. 2014, 61.)

5.3.1 Kirjallisuuskatsaus

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tiedonkeruulähteinä voidaan käyttää kaikkia kirjallisen aineiston muotoja, kuten verkkosivuja sekä erilaisia dokumentteja (kirjat, raportit, vuosikertomukset jne.). Kirjallista aineistoa voidaan käyttää haastattelujen ja havainnoinnin tukena ja täydennyksenä, tai sitten ihan sellaisenaan tutkimusmateriaalina. Se parantaa tutkimuksen luotettavuutta, jos informaatiota on haettu useasta eri lähteestä. (Kananen 2014, 90-92.)

Tutkimuksen teon teorian osalta keskityin tunnettuihin suomalaisiin teoksiin, kuten Tutki ja kirjoita Hirsjärveltä ym. (1997) sekä Kehittämistyön menetelmät Ojasalolta ym. (2014). Apuna käytin myös muuta aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Varsinaista asiaa oppilaitosten turvallisuudesta ja sen kehityksestä löysin esimerkiksi Lindforsin (2012 toim.) teoksesta Kohti turvallisempaa oppilaitosta sekä Paasosen (2012) kirjoittamasta Oppilaitosten turvallisuusjohtaminen.

Internetistä löysin useita eri ministeriöiden perustamien työryhmien laatimia raportteja, joissa käsiteltiin oppilaitoksiin kohdistuvia riskejä sekä toimenpiteitä niiden ennaltaehkäisemiseksi. Raportit kuuluvatkin opinnäytetyöni tärkeimpiin lähteisiin. Niistä sai hyvän kokonaiskuvan toimenpiteistä, joita oppilaitoksen turvallisuuden takaamiseksi tulisi suorittaa. Näiden lisäksi myös Kreusin ym. (2010) tekemä Korkeakoulun turvallisuuskäsikirja - Vakavien henkilöriskien hallinta sekä Martikaisen (2015 toim.) Arjen ennakoiva turvallisuusjohtaminen oppilaitoksissa toimivat tärkeinä lähteinä tälle työlle.

5.3.2 Havainnointi

Havainnoinnin avulla pyritään selvittämään, mitä todella tapahtuu. Havainnoinnin perusteella pyritään saamaan tietoa, toimivatko ihmiset todella, niin kuin he sanovat toimivansa. Havainnoinnin etuna on, että

sen avulla saadaan välitöntä ja suoraa tietoa yksilön, ryhmän tai tässä tapauksessa organisaation toiminnasta. (Hirsjärvi ym. 1997, 212-213.)

Havainnoinnilla pystytään saamaan tietoa, miten ihmiset käyttäytyvät ja toimivat luonnollisessa toimintaympäristössään. Havainnointia voidaan käyttää joko pelkästään tai esimerkiksi haastattelun tukena. Sen avulla haastattelusta saatuja tietoja voidaan täydentää. Havainnointi sopii menetelmänä hyvin juuri kehittämistehtäviin. (Ojasalo ym. 2014, 114.)

Havainnointia on kahdenlaista: systemaattista ja osallistuvaa. Systemaattisessa havainnoinnissa havainnointia tehdään tarkasti rajatuissa tiloissa, mutta myös luonnollisissa tilanteissa. Olennaisin piirre on luokitteluskeemojen laatiminen ja käyttö. Systemaattiseen havainnointiin vaaditaan koulutusta, jotta sitä osaa käyttää oikein. (Hirsjärvi ym. 1997, 214-215.)

Tästä syystä käytin osallistuvaa havainnointia. Siinä on tyypillistä, että tutkija osallistuu tutkittavien toimintaan, tutkittavien ehdoilla kuitenkin. Tässä tutkija pääsee osalliseksi havainnoitavaa ryhmää, ja havainnoijalle muodostuu jonkinlainen rooli osana ryhmää. (Hirsjärvi ym. 1997, 216.)

Osallistava havainnointi sopi minulle oikein mainiosti, sillä tein toisen työharjoitteluni Auran koululle. Työharjoittelun aikana toimin yhteistyössä kouluorganisaation kanssa, ja vuorovaikutus oli jatkuvaa. Lisäksi tein hieman yhteistyötä neuvolan ja päiväkodin johdon kanssa. Harjoittelun aikana sain informaatiota siitä, millä tasolla turvallisuuskulttuuriin liittyvät asiat sillä hetkellä olivat. Se sopi juuri hyvin opinnäytetyöni tarpeisiin.

5.3.3 Haastattelu

Havainnoinnin lisäksi keräsin lisäinformaatiota haastattelujen avulla. Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa, josta seuraa sekä hyviä puolia että haasteita. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelu kuuluu tiedonkeruun päämenetelmiin. Sen suurena etuna verrattuna muihin tiedonkeruumenetelmiin on, että haastattelussa aineiston keruuta voidaan säädellä tilanteen edellyttämällä tavalla. Esimerkiksi aiheiden järjestystä pystytään muuttamaan tilanteen mukaan. Haastattelu on siis melko joustava tiedonkeruumenetelmä. Haastattelun etuna on myös se, että vastaajat saadaan usein mukaan tutkimukseen ja, että haastateltavat on yleensä helppo tavoittaa myöhemminkin, jos tulee tarvetta esimerkiksi aineiston täydentämiselle. (Hirsjärvi ym. 1997, 204-206.)

Haastattelun haasteisiin kuuluu taas se, että se vie paljon aikaa. Haastattelu tulee suunnitella huolella ja jotta siitä saisi mahdollisimman paljon irti, tulisi haastattelijan olla myös koulutautunut haastattelijan rooliin. Haastattelun luotettavuutta saattaa myös heikentää se, että haastateltava antaa sellaisia vastauksia, joita hän luulee haastattelijan haluavan kuulla, eikä todellisia mielipiteitään. (Hirsjärvi ym. 1997, 206.)

Haastattelut voidaan jakaa kolmeen eri ryhmään: Strukturoitu haastattelu, teemahaastattelu sekä avoin haastattelu. Strukturoitu haastattelu toteutetaan lomakkeen avulla, jossa kysymysten muoto ja järjestys on ennalta määritelty. Haastattelu on suhteellisen helppo toteuttaa sen jälkeen, kun haastattelukysymykset on saatu laadittua sekä laitettua järjestykseen. Avoin haastattelu taas vie paljon aikaa, ja saattaa edellyttää useita haastattelukertoja. Se myös vaatii enemmän taitoa kuin muut haastattelun muodot. Opinnäytetyöni tarpeisiin vastasi parhaiten teemahaastattelu, joka on avoimen haastattelun ja strukturoidun haastattelun välimuoto. Siinä on tyypillistä, että haastattelun aiheet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka asettelu, muoto ja järjestys puuttuvat. (Hirsjärvi ym. 1997, 208.)

Haastattelin tätä työtä varten Auroran koulun apulaisrehtoria Uma Jutilaa sähköpostin välityksellä. Olimme sopineet, että sain kysyä häneltä aina, kun minulle tuli jotain kysyttävää. Järjestely sopi minulle oikein hyvin.

5.4 Aineiston analysointi

Milloin kerätyn aineiston analysointi aloitetaan, ei ole aina itsestään selvää, eikä analyysitavan valintakaan määräydy minkään säännön mukaan. Yleisesti kuitenkin ajatellaan, että aineiston analysointi aloitetaan mahdollisimman pian aineiston keruuvaiheen jälkeen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään usein eri vaiheissa ja eri menetelmien avulla, aineiston analyysia ei tehdä vain yhdessä vaiheessa, vaan koko prosessin ajan. (Hirsjärvi ym. 1997, 223.)

Analyysitavat voidaan vahvasti yleistäen jakaa kahteen ryhmään: selittämiseen pyrkiviin lähestymistapoihin, joissa käytetään usein tilastollista analyysiä ja päätelmien tekoa, sekä ymmärtämiseen pyrkiviin lähestymistapoihin, joissa käytetään usein laadullista analyysia ja päätelmien tekoa. Tavallisia aineiston analysointimenetelmiä kvalitatiivisessa tutkimuksessa ovat esimerkiksi tyypittely, sisällönerittely sekä teemoittelu. Valitun analyysitavan tulisi vastata parhaiten asetettuun tutkimuskysymykseen. (Hirsjärvi ym. 1997, 224.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston runsaus saattaa tehdä sen, että aineiston analysointi on haastavaa ja aikaa vievää. Käytetyt aineistonkeruumenetelmät vaikuttavat ratkaisevasti aineiston määrään ja sen analysointiin kuluvaan aikaan. Esimerkiksi haastattelujen analysointiin saattaa kulua todella paljon aikaa. (Hirsjärvi ym. 1997, 225.)

Opinnäytetyössäni tiedonkeruu ja -analysointi ovat kytkeytyneet tiivisti toisiinsa. Analysoinnin avulla pystyin ratkaisemaan, tarvitsinko lisää tietoa aiheesta, ja jos tarvitsin, niin minkälaista. Tutkimus ei siis kulje suoraan vaiheesta vaiheeseen, vaan välillä pitää palata edelliseen vaiheeseen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineisto ohjaa tutkimusta.

Aineiston analyysissä käytin dokumenttianalyysiä. Se on menetelmä, jossa päätelmiä pyritään tekemään kirjalliseen muotoon saatetusta aineistosta, joita voivat olla mm. haastattelut, Internet-sivut, raportit ja oikeastaan kaikenlainen kirjallinen materiaali (Ojasalo ym. 2014, 136). Dokumenttianalyysi sopi hyvin

tähän tutkimukseen aineiston analysointimenetelmäksi, sillä käyttämäni aineisto koostuu suurilta osin juuri erilaisista raporteista ja apulaisrehtori Jutilan haastattelusta.

Dokumenttianalyysin vahvuutena on myös se, että se on herkkä asiayhteydelle. Tällä tarkoitetaan, että dokumenttianalyysi keskittyy siihen, millaisena tutkimuksen kohteena oleva ilmiö esiintyy luonnollisessa ympäristössä. Tämän lisäksi se soveltuu hyvin valmiiden aineistojen, joita ei pakosti edes ole tarkoitettu tutkimuksen tekoa varten, analysointiin. (Ojasalo ym. 2014, 136.)

Dokumenttianalyysissä voidaan erottaa selkeästi kaksi erillistä analysointitapaa: sisällön erittely ja sisällön analysointi. Sisällön erittely keskittyy lähdeaineiston kuvaamiseen määrällisin keinoin, esimerkiksi numeroiden avulla. Sisällön analyysissä taas pyritään kuvailemaan käytettyjen lähteiden sisältöä sanallisesti. (Ojasalo ym. 2014, 136.) Tässä tutkimuksessa käytin sisällön analyysiä, eli kuvailen käytettyä lähdemateriaalia ja pyrin etsimään ja tunnistamaan siitä niiden merkityksiä. Tekemiäni havaintoja kohdeorganisaatiosta ja sen toiminnasta analysoin myös sisällön erittelyn keinoin.

6 Oppilaitosturvallisuuden kehitys

Oppilaitosten turvallisuus on nykypäivänä muuttumassa entistä enemmän yksittäisen oppilaitoksen sisäisestä ajasta huomattavasti laajemmaksi turvallisuuskysymykseksi. Tämä johtuu 2000-luvulla tapahtuneista koulusurmista sekä muista uhista. Näistä viimeisemmät tapaukset ovat Kouvolan koulupalo 2014 ja Helsingin yliopistossa suunniteltavaksi tapahtuva joukkosurma. (Oppilaitosten turvallisuus - Tilanneraportti 2014.)

Oppilaitosten turvallisuutta on Suomessa pitkään pidetty itsestäänselvyytenä, ja se on perustunut ajattelutapaan, jonka mukaan yhteiskuntamme ja ihmiset arvostavat oppilaitoksia niin paljon, että se riittää takaamaan oppilaitoksien turvallisuuden. Turvallisuutta ei ole sanan täydessä merkityksessä ole opetettu opettajankoulutuslaitoksissa eikä sitä ole sisällytetty rehtorikoulutuksiin. Tämä taas antaa sen kuvan, ettei koulun turvallisuustyö kuulu opettajien ja rehtoreiden varsinaiseen työnkuvaan. (Waitinen 2012.)

Suomen lainsäädäntö kuitenkin antaa hyvän perustan oppilaitosten turvallisuustyölle. Oppilaitoksen, sen henkilökunnan ja oppilaiden turvallisuudesta vastaa oppilaitoksen johto. Oppilaitokset eivät kuitenkaan itsessään ole turvallisuuden alan asiantuntijoita, ja tästä syystä onkin tärkeää että oppilaitokset tekevät yhteistyötä eri viranomaistahojen, kuten pelastustoimen, joka myös on kunnallisesti rahoitettua toimintaa, kanssa. On sekä taloudellisesti että toiminnallisesti kannattavaa, että pelastustoimi auttaa alueen oppilaitosten turvallisuuden kehitystyössä. (Oppilaitosten turvallisuus - Tilanneraportti 2014.)

Turvallisuuskysymyksistä sekä niihin vastauksien ja ratkaisujen löytämisestä on tullut tärkeämpi osa oppilaitosten toimintaa. Varsinkin turvallisuuskasvatuksessa on tapahtunut paljon muutoksia. Koulukiusaaminen oli ennen koulusurmia suuressa roolissa, kun puhuttiin oppilaitoksien turvallisuudesta, ja on toki edelleen, mutta sen rinnalle on noussut myös uhat, jotka kohdistuvat itse oppilaitokseen sekä

sen henkilökuntaan ja opiskelijoihin. Uhat voivat olla lähtöisin niin oppilaitosten sisä- kuin ulkopuoleltakin. (Paasonen 2012, 21.)

Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien jälkeen oppilaitoksiin on tullut pelkoa siitä, mitä voi tapahtua tai olla mahdollista. Koulusurmia ennen ei niiden uskottu olevan mahdollisia Suomessa. Jokelassa tapahtuneen väkivallanteon jälkeen poliisin tietoon tuli kymmenessä kuukaudessa 86 oppilaitoksiin kohdistunutta uhkausta, ja Kauhajoen tapahtumien jälkeen vuodessa tuli 272 uhkausta. Nämä tapahtumat ovat johtaneet siihen, että oppilaitoksissa reagoidaan nykyään voimakkaasti pienempiinkin asioihin. Toki on hyvä, että tilanteisiin reagoidaan, mutta joissain tapauksissa taas saatetaan helposti ylireagoida. Esimerkiksi seinien töhriminen saatetaan nähdä uhkaavana ja sen taustalla oletetaan olevan jotain vakavampaa, kuin se oikeasti on. (Paasonen 2012, 23.)

Seuraavissa luvuissa on hieman esitelty erilaisia ohjelmia ja toimenpiteitä, joita on kehitetty parantamaan oppilaitosten turvallisuutta. Viranomaistahot ovat käynnistäneet useita toimenpiteitä, joiden tarkoituksena ja tavoitteena on ennaltaehkäistä koulusurmien tapaisia tekoja ja samalla parantaa viranomaisten toimintavalmiutta mikäli niiden kaltaisia tilanteita tulee. (Paasonen 2012, 23). Näissä työryhmissä on mukana useiden eri alojen asiantuntijoita, jotta saadaan mahdollisimman laajalti tietoa ja erilaisia näkökulmia.

Näiden ohjelmien esittelyn tarkoituksena on demonstroida erilaisia toimenpide-ehdotuksia ja kuinka paljon niitä on tehty. Pelkästään seuraavissa ohjelmissa tulee esiin paljon ohjeita oppilaitosten turvallisuuden tason tavoitteista sekä toimenpide-ehdotuksia, joiden avulla tavoitteisiin päästään. Toimenpide-ehdotusten avulla koulu pystyy parantamaan turvallisuustasoaan ja samalla toimintakulttuuriaan.

6.1 Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti

Sisäasiainministeriön asettama oppilaitosten turvallisuustyöryhmä sai vuonna 2010 valmiiksi oppilaitosten turvallisuutta koskevan raportin. Raportti rajattiin koskemaan perusopetusta sekä toisen asteen koulutusta. Tähän työryhmään kuului ihmisiä sisäasiainministeriöstä, opetusministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä, Opetushallituksesta, Suomen Kuntaliitosta, pelastuslaitoksista, Ammatilliset Rehtorit ry:stä, Suomen Punaisesta Rististä, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö ry:stä sekä Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:stä. Työryhmä perusti kolme alatyöryhmää, joista ensimmäisen tehtävä oli keskittyä viranomaisille annettaviin ohjeisiin, toisen psykososiaaliseen apuun ja kolmannen rakenteelliseen turvallisuuteen. (Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti 2010.)

Työryhmän tehtäviin kuului selvittää, millä tasolla oppilaitosten turvallisuuteen liittyvä suunnittelu ja turvallisuusjärjestelyt sekä niiden perustana oleva lainsäädäntö olivat sillä hetkellä, sekä tarkastella jo aloitettuja oppilaitosten turvallisuuden kehittämiseen pyrkiviä toimenpiteitä. Raportissaan työryhmä esittää, millä tasolla nämä asiat heidän näkemyksensä mukaan ovat nykyisellään sekä antaa suosituksia oppilaitosten turvallisuustason parantamiseksi. Työryhmän esityksiä ovat mm. turvallisuuden edistämiseen

tähtäävän koulutuksen ja perehdytyksen laajentaminen, viranomaisyhteistyön tiivistämistä, koulujen turvallisuusoppaan laatimista sekä kodin ja koulun yhteistyön yhdenmukaistamista uhka- ja vaaratilanteiden jälkiselvittelyssä. Myös koulurakennusten rakenteellista turvallisuutta parantavia toimenpiteitä sisältyy työryhmän esitykseen. (Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti 2010.)

Turvallisuustyöryhmä esitti raportissaan toimenpide-ehdotuksia oppilaitoksille turvallisuustason nostamiseksi. Oppilaitoksien tulisi mm. huomioida kouluampumiset turvallisuussuunnittelussa ja ohjeistuksissa. Työryhmä esitti myös, että kaikki koulun turvallisuusdokumentaatio kerättäisiin yhteen, ns. turvallisuuskansioon. Raportissa myös korostettiin sitä, että opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen tulee oppilaitoksia ohjeistaessaan käyttää apunaan korkeakoulujen turvallisuushankkeessa luotua turvallisuuskäsikirjaa. Tämä käsikirja pohjautuu opetus- ja kulttuuriministeriön organisoimaan tapaamiseen, jossa eri korkeakoulujen asiantuntijat tapasivat marraskuussa 2008. (Paasonen 2012, 24.) Seuraavissa kappaleissa lisää työryhmän tekemistä toimenpide-ehdotuksista.

1. Pelastussuunnitelman täydentäminen

Toimenpide-ehdotuksina työryhmä esitti oppilaitosten pelastussuunnitelmien täydentämistä niin, että ne ottavat huomioon kouluampumiset ja muut samankaltaiset tapahtumat. Pelastussuunnitelmaa tulee täydentää poliisin laatimilla toimintaohjeilla uhka- ja vaaratilanteissa. Nämä ohjeet on tarkoitettu oppilaitosten turvallisuusjohdon käyttöön eivätkä ne ole julkisia. Näiden ohjeiden tarkoituksena on auttaa oppilaitoksia hahmottamaan, millainen koulun turvallisuustilanne on, rakentaa toimintamalleja erilaisten poikkeustilanteiden varalle ja auttaa uhka-arvion tekemisessä. Poliisi ja pelastustoimi tarkastavat pelastussuunnitelmat oppilaitosten kanssa, ja näin varmistavat että uudet uhat on otettu pelastussuunnitelmassa huomioon. (Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti 2010.)

2. Turvallisuuskansio ja koulujen turvallisuusopas

Työryhmä esitti myös, että kaikki oppilaitoksen turvallisuusasiakirjat ja turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat kerätään oppilaitoksen turvallisuuskansioon, josta ne on sitten helppo löytää. Turvallisuuskansio koostuu eri lainsäädännössä edellytettävistä dokumenteista ja suunnitelmista. Kansioon tulee myös paikalliset toimintaohjeet erilaisten tilanteiden varalle. Kansiota on hyvä käyttää henkilökunnan perehdytyksessä ja koulutuksessa apuna. (Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti 2010.)

Opetusministeriölle työryhmä ehdotti turvallisuusoppaan laadintaa opetuksen ja koulutuksen järjestäjille. Opas sisältää ohjeita oppilaitosten riskien arviointia ja turvallisuussuunnittelua varten. Raportissa myös korostettiin sitä, että opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen tulee oppilaitoksia ohjeistaessaan käyttää apunaan korkeakoulujen turvallisuushankkeessa luotua turvallisuuskäsikirjaa soveltuvin osin. (Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti 2010.)

3. Viranomaisten välisen yhteistyön tiivistäminen

Poliisi ja pelastustoimi ovat nimenneet yhteyshenkilöt oppilaitoksille. Näiden henkilöiden tehtävänä on toimia oman alansa asiantuntijoina sitä edellyttävissä asioissa, opastaa ja tukea oppilaitoksen turvallisuusjohtoa turvallisuussuunnitteluun liittyvissä asioissa. Opetushallituksen ohjeistuksen mukaan oppilaitosten tulee olla aktiivisesti yhteydessä pelastuslaitokseen jotta tällainen yhteyshenkilö heille nimetään. (Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti 2010.)

Oppilaitosten turvallisuustilannetta ja siihen liittyvien kehittämistoimien seuraamista varten perustettiin valtakunnallinen seurantaryhmä. Seurantaryhmässä on edustusta poliisista, pelastustoimesta sekä opetushallinnosta. Seurantaryhmä raportoi ja tekee toimenpide-ehdotuksia, ja se pidetään ajan tasalla oppilaitoksiin kohdistuneista vaaratilanteista. (Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti 2010.) Tämän seurantaryhmän raportista kerron lisää luvussa 4.3.

4. Ohjeistus oppilaitoksille uhkaustilanteen käsittelyyn huoltajien kanssa

Huoltajat tulee ottaa huomioon heti lukuvuoden alusta lähtien tiedottamalla heille pääperiaatteet kuinka oppilaitos toimii vaara- ja uhkatilanteissa. (Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti 2010.)

5. Henkilökunnan koulutus ja harjoittelu

Oppilaitosten henkilökunta tulee perehdyttää erilaisiin uhkiin, vanhoihin ja uusiin. Uhkatilanteisiin varautuminen pitää olla ennalta suunniteltua, ja näiden suunnitelmien toimivuutta käytännössä tulee harjoitella säännöllisin väliajoin sisäisten harjoitusten avulla. Samalla tulee myös harjoitella tiedonvälitystä ja toimintaa yhteistyötahojen kanssa. Huoltajien yhteystietojen paikkansapitävyys tulee myös tarkistaa harjoittelun yhteydessä. Harjoituksia suositellaan järjestettäväksi yhdessä poliisin ja/tai pelastustoimen kanssa. (Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti 2010.)

Opettajien koulutukseen tulee sisällyttää riittävästi turvallisuuteen sekä varhaiseen puuttumiseen liittyvää koulutusta. Opetushenkilöstön täydennyskoulutuksen osana tulee edelleen olla oppilaitosten turvallisuuteen liittyvää koulutusta. Poliisin, pelastustoimen ja opetushallinnon tulee jatkaa täydennyskoulutuksen suunnittelua, toteutusta ja sisällön kehitystyötä yhdessä. (Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti 2010.)

6. Oppilaitoksen rakennustekninen turvallisuus

Työryhmän suositusten mukaan oppilaitokset tulisi varustaa palovaroitinjärjestelmillä, automaattisella paloilmoittimella tai sprinklerijärjestelmällä, tallentavalla kameravalvontajärjestelmällä sekä kulunvalvontajärjestelmällä. Käytettävien järjestelmien käytön tulee perustua oppilaitokselle tehdyn

riskiarviointiin. Kuulutusjärjestelmä tulisi asentaa aina kun oppilaitoksessa opiskelee yli 100 oppilasta tai, jos oppilaitos on vähintään kaksikerroksisessa rakennuksessa. (Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti 2010.)

Lisäksi sisätiloissa olevien ikkunoiden (sisäövet ja -seinät) tulee olla helposti ja nopeasti peitettävissä esimerkiksi verhoihin tai kaihtimiin vaaratilanteiden varalta. Poistumisreittejä voidaan rakentaa lisää, esimerkiksi luokkien välisiin seiniin voidaan rakentaa ovia, joiden kautta luokasta pääsee karkuun vaaratilanteessa. Oppilaitosten sisätilat tulee merkitä niin, että sekä henkilökunnalla ja oppilailla on selkeä yhteinen käsitys, että missä osassa koulua he ovat. Koulun eri osilla tulisi myös olla selkeät yhteiset nimitykset, jotka ovat kaikilla tiedossa. Liikkumista ja suunnistamista voidaan helpottaa selkeillä kerrosmerkinnöillä, pintojen värityksellä tai muilla merkinnöillä, joita voi olla lattioissa ja/ tai seinissä. Poistumisen helpottamiseksi opaskarttoja tulee olla ainakin sisääntulo-ovilla sekä eri kerroksissa. (Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti 2010.)

Oppilaitoksessa tulee myös olla kiinteistötiedoille oma laatikko poliisi- tai pelastustehtäviä varten. Laatikossa säilytetään oppilaitoksen pohjapiirustuksia ja muita oleellisia tietoja rakennuksesta, kuten useita laminoituja kopioita oppilaitoksen pohjakuvista. Laatikko tulee merkitä niin, että poliisi tai pelastusviranomaisen tunnistaa sen. Järjestelyistä, laatikon sisällöstä, merkinnöistä ja mahdollisen laatikon avaimen säilytyksestä tulee sopia paikallisesti viranomaisten kanssa. (Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti 2010.)

6.2 Turvallisempi huominen - Sisäisen turvallisuuden ohjelma

Sisäasiainministeriön alaisuudessa tehty Turvallisempi huominen - Sisäisen turvallisuuden ohjelma perustuu Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa päätettyihin linjauksiin. Tämä on järjestyksessä kolmas sisäisen turvallisuuden ohjelma. Hallitusohjelmassa asetettiin tavoitteeksi, että Suomi on Euroopan turvallisimaa, jossa ihmiset ja eri väestönryhmät kokisivat yhteiskunnan yhdenvertaisen ja oikeudenmukaisena. Tämän sisäinen turvallisuus-ohjelman sisältö keskittyy hallitusohjelmassa päätettyjen linjausten mukaisesti arjen turvallisuuteen. (Turvallisempi huominen - sisäisen turvallisuuden ohjelma 2012.)

Ohjelmassa on kuvattu arjen turvallisuuden nykytilannetta ja haasteita ja esitetty niihin erilaisia toimenpiteitä. Näistä toimenpiteistä suurin osa painottuu ennaltaehkäiseviin toimiin. Ohjelmassa on päätetty toimenpiteistä esimerkiksi julkisten tilojen ja oppilaitosten turvallisuuden parantamiseksi, liikkumisen turvallisuuden lisäämiseksi, työssä kohdatun väkivallan ja sen uhan vähentämiseksi, nuorten turvallisuuden parantamiseksi ja muiden rikosten uhan pienentämiseksi. (Turvallisempi huominen - sisäisen turvallisuuden ohjelma 2012.)

Ohjelman valmisteluun ja toimeenpanoon ovat olleet osallisina kaikki ministeriöt ja niiden hallintoalat, ja valmisteluvaiheessa mukana on ollut myös erilaisten järjestöjen ja elinkeinoelämän edustajat. Ohjelman valmisteluun osallistui myös yhteensä sata asiantuntijaa 43 eri organisaatiosta. Näin on varmistettu että erilaiset lähestymistavat ja näkökulmat on otettu huomioon ohjelmaa valmisteltaessa. (Turvallisempi

huominen - sisäisen turvallisuuden ohjelma 2012.) Ohjelmaa tehdessä keskityttiin erityisesti seuraavissa kappaleissa esitettyihin epäkohtiin.

Lasten ja nuorten kannalta oppilaitokset ovat keskeisessä roolissa turvallisuuden kannalta. Niissä he kuitenkin viettävät suuren osan ajastaa. Koulukiusaaminen heikentää lapsen hyvinvointia merkittävästi, niin henkisesti kuin fyysisestikin, ja se saattaa vaikuttaa koko loppuelämään. Koulukiusaamisen määrästä ei ole varmaa tietoa. Opetustoimen lainsäädännön mukaan oppilaalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön ilman kiusaamista, häirintää tai väkivaltaa. Pelastuslaki taas määrittää pelastussuunnitelmissa oltavat asiat mm. poistumis- ja suojautumismahdollisuuksien osalta. Sisäasianministeriö antoi vuonna 2009 ohjeet siitä, miten pelastussuunnitelmaan tulee täydentää koulusurmien kaltaiset tilanteet. (Turvallisempi huominen - sisäisen turvallisuuden ohjelma 2012.)

Lapsiin kohdistuvaa seksuaalista häirintää on myös noussut esiin enemmän kuin ennen, myös oppilaitoksissa. Tätä asiaa on selvitetty kouluterveyskyselyn avulla. Tulokset keskittyvät yläkoululaisiin sekä toisen asteen oppilaitoksissa opiskeleviin, joissa tytöistä n. 50 % oli kokenut seksuaalista häirintää. (Turvallisempi huominen - sisäisen turvallisuuden ohjelma 2012.)

Oppilaitoksiin kohdistuu myös erilaisia uhkailuja. Osa uhkauksista luokitellaan vakaviksi. Uhkauksien määrä on vähentynyt aiemmista vuosista, mutta kiireellisten tehtävien määrä taas on lisääntynyt. Poliisilla on edelleen ohjeistus noudattaa edelleen nollatoleranssia oppilaitoksia koskevista uhkauksista. (Turvallisempi huominen - sisäisen turvallisuuden ohjelma 2012.) Seuraavissa kappaleissa lisää ohjelmaan sisällytetyistä toimenpide-ehdotuksista.

1. Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy

Koulukiusaamisen kitkemiseksi varmistetaan, että KiVa Koulu - hanke otetaan kaikkialla käyttöön. Myös hankkeen tuloksellisuutta tulee seurata kaikissa kouluissa. Myös Koulurauha-hanketta, joka perustuu n MLL:n, Opetushallituksen, Poliisihallituksen, Folkhälsanin ja Suomen Vanhempainliiton yhteistyösopimukseen, laajennetaan. Nämä ovat tyypiltään pysyviä toimintoja. (Turvallisempi huominen - sisäisen turvallisuuden ohjelma 2012.)

2. Uhkailu- ja väkivaltatilanteiden ennaltaehkäisy

Pyritään ennaltaehkäisemään uhkailu- ja väkivaltatilanteita. Niihin puuttuminen edellyttää, että saatavilla on luotettavaa ja ajantasaista tietoa oppilaitosten tilanteista. Oppilaitosten turvallisuustilanteen seuranta on kehitettävä niin, että käytettävissä on tarvittava tieto uhkailu- ja väkivaltatilanteiden yleisyydestä sekä erilaisista ilmenemismuodoista. Tämä toimintamalli tuli käyttöön vuoden 2015 loppuun mennessä. (Turvallisempi huominen - sisäisen turvallisuuden ohjelma 2012.)

3. Omatoimisen varautumisen tehostus

Pelastuslaitosten tulee tehostaa koulujen omatoimisen varautumisen ohjausta. Tällä tavoin varmistetaan että Sisäasianministeriön vuonna 2009 esitetyt suositukset toteutuvat kattavasti. Tavoitteena on, että pelastuslaitokset seuraavat kuinka usein oppilaitokset toteuttavat vaaratilanteiden varalle tarkoitettuja harjoituksia (esim. poistumis- ja sisälle suojautumisharjoitukset). Jos harjoitusten väli kasvaa liian suureksi, tulisi pelastuslaitoksen lähettää oppilaitokselle muistutus. Pelastuslaitokset raportoivat harjoitustilanteista säännöllisesti alueen kunnille, opetus- ja kulttuuriministeriölle sekä sisäasiainministeriölle. (Turvallisempi huominen - sisäisen turvallisuuden ohjelma 2012.)

6.3 Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa - Seurantaryhmän loppuraportti

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti vuonna 2010 seurantaryhmän jonka tarkoituksena oli seurata oppilaitosten turvallisuuden kehitystoimia. Tässä seurantaryhmässä on edustajia opetus- ja kulttuuriministeriöstä, Opetushallituksesta, sisäasiainministeriön pelastusosastolta, Poliisihallituksesta, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä sekä aluehallintovirastosta. Tämän seurantaryhmän tehtävänä oli raportoida ja tehdä ehdotuksia asianomaisille viranomaisille sekä sisäisen turvallisuuden ministeriryhmälle. Tämän lisäksi seurantaryhmän tehtäviin kuului kerätä tietoa eri viranomaisten turvallisuutta parantavista kehittämistoimista ja levittää hyviä käytäntöjä oppilaitoksiin sekä raportoida ja tehdä ehdotuksia viranomaisille sekä sisäisen turvallisuuden ministeriryhmälle. (Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa - Seurantaryhmän loppuraportti 2013.)

Kehittämistä työryhmä löysi mm. opetushenkilöstön turvallisuusosaamisen koulutuksessa, oppilaitoksen turvallisuuskulttuurin edistämisessä ja viranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön tiivistämisessä, ja näihin ongelmiin oppilaitosten turvallisuustilanteen seurantaryhmä esitti 2013 valmistuneessa loppuraportissaan parannusehdotuksia (Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa - Seurantaryhmän loppuraportti 2013). Seuraavissa kappaleissa hieman lisää näistä kehitysehdotuksista.

1. Henkilöstön ja kouluttajien turvallisuusosaamisen lisääminen

Oppilaitosturvallisuuteen vaikuttaa keskeisesti henkilöstön turvallisuuteen liittyvät taidot, tiedot, asenteet sekä henkilöstön turvallisuusosaamisen kehittäminen. Turvallisuusorientoitunut henkilöstö, jolla on riittävät taidot ja tiedot, joka toimii turvallisuutta edistäen, jolla on kyky tunnistaa ja ennaltaehkäistä vaaratilanteita ja -tekijöitä ja taito toimia poikkeustilanteissa vahvistaa ja edistää oppilaitoksen turvallisuuskulttuuria. Näiden taitojen kehityksessä on opettajien peruskoulutuksella suuri vastuu. Koulutusohjemaan tulisi sisällyttää turvallisuuden edistämisen perustietoja sekä pedagogisia taitoja. Jotta tämä on mahdollista, edellyttää se opettajankouluttajien turvallisuusosaamisen vahvistamista riittävälle tasolle, jotta he voivat sitten kouluttaa asiaa eteenpäin. (Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa - Seurantaryhmän loppuraportti 2013.)

2. Turvallisuuskulttuurin edistäminen

Oppilaitosten turvallisuuskulttuuria tulee myös kehittää siihen suuntaan, että oppilaitokset pystyvät itse edistämään kokonaisvaltaista turvallisuutta ja puuttumaan mahdollisiin uhkiin jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kaikissa oppilaitoksissa ja kaikilla eri koulutustasoilla tulee turvallisuutta edistää. Turvallisuutta koskeva lainsäädäntö, opetussuunnitelmien perusteet sekä kunnalliset määräykset ja ohjeet tulee olla oppilaitoksissa selvillä. Turvallisuuden edistämiseen, erilaisiin kriisi- ja hätätilanteisiin sekä työsuojeluun ja työturvallisuuteen liittyvät dokumentit (suunnitelmat ja ohjeet) tulee löytyä oppilaitoksesta. (Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa - Seurantaryhmän loppuraportti 2013.)

3. Viranomaisten välinen yhteistyö

Eri viranomaistahot vaikuttavat suuresti omalta osaltaan oppilaitosten turvallisuuteen. Oppilaitosten ja viranomaisten, sekä viranomaisten välisen yhteistyön kehittäminen nähdään tärkeänä osana turvallisuuskulttuurin luomista niin valtiohallinnossa kuin alueellisella ja paikallisellakin tasolla. Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa edellyttää opetushallinnon, viranomaisten järjestöjen sekä muiden toimijoiden yhteistyössä tekemiä toimenpiteitä. (Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa - Seurantaryhmän loppuraportti 2013.)

Edellä mainittujen työryhmien tekemät esitykset ja niihin johtaneet syyt antavat hyvän pohjan lähteä rakentamaan turvallisuuskulttuuria ja sen kehitystä myös Aurooran oppilaitoksessa. Kun turvallisuuskulttuuri on hyvällä ja vakaalla pohjalla, edistää se mm. koulukiusaamisen kitkemistä, omatoimisen varautumisen tehokkuutta sekä turvallisuuden tunnetta koulussa. Kokonaisvaltaisen turvallisuuden lisääntymisen seurauksena kaikilla on koulussa parempi olla.

6.4 Oppilaitosten turvallisuus - Tilanneraportti

Tässä luvussa käyn läpi sisäisen turvallisuuden ministeriryhmän tilanneraporttia oppilaitosten turvallisuudesta vuodelta 2014. Ministeriryhmä on säännöllisesti seurannut oppilaitosten turvallisuustilannetta. Raportti perustuu sisäministeriön poliisiosaston, pelastusosaston ja opetus- ja kulttuuriministeriön keräämiin tietoihin, ja se koostuu kolmesta kokonaisuudesta: oppilaitosten säännöllinen harjoittelu ja pelastuslaitosten tuki oppilaitosten turvallisuustyössä, oppilaitosten ja poliisi- ja pelastustoimen välisen yhteistyön parantaminen ja opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla toteutetut toimet oppilaitosten turvallisuuden parantamiseksi. (Oppilaitosten turvallisuus - Tilanneraportti 2014, 2014.)

Pelastusviranomaiset ovat ammattilaisia, jotka pystyvät parhaiten arvioimaan sekä kehittämään oppilaitosten paloturvallisuutta ja rakenteellista turvallisuutta. Tilanneraportin mukaan pelastuslaitoksilla on yhteyshenkilöt oppilaitoksille. Yhteyshenkilön tehtävät vaihtelevat alueittain, riippuen toimintamalleista ja yhteyshenkilön tehtäväkuvasta. Kaikki pelastuslaitokset myös tekevät yhteistyötä poliisin kanssa koskien paikallista turvallisuussuunnittelua, ja yksittäisillä pelastuslaitoksilla on

laajempaakin yhteistyötä poliisin kanssa. Oppilaitosten kanssa pelastuslaitokset tekevät myös jatkuvaa yhteistyötä palotarkastusten, kouluttamisen ja oppilaiden valistuksen muodossa. Pelastuslaitokset ovat myös auttaneet oppilaitoksia pelastussuunnitelmien täydentämisessä uusien uhkien varalta ja järjestäneet koulutusta ja harjoituksia. (Oppilaitosten turvallisuus - Tilanneraportti 2014, 2014.)

Pelastuslaitokset seuraavat tiiviisti oppilaitosten poistumisturvallisuuden harjoittelua. Seuranta voidaan suorittaa palotarkastusten yhteydessä, joita suoritetaan pelastuslaitosten valvontasuunnitelmaohjeen mukaan vuosittain. Jos poistumisturvallisuudessa havaitaan puutteita, puututaan niihin välittömästi kehottamalla oppilaitosta ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin puutteiden korjaamiseksi. (Oppilaitosten turvallisuus - Tilanneraportti 2014, 2014.)

Poliisi taas pystyy osaamisellaan auttamaan oppilaitoksia ehkäisemään erilaisia rikosuhkia. Kauhajoella sattuneen koulusurman jälkeen tehtiin päätös, että oppilaitosten ja poliisi- ja pelastusviranomaisten välistä yhteistyötä tulee kehittää. Myös poliisilta on nimetty yhteyshenkilö jokaiselle oppilaitokselle, joka avustaa oppilaitosta sen tarvitessa poliisin asiantuntemusta turvallisuusasioissa. (Oppilaitosten turvallisuus - Tilanneraportti 2014, 2014.)

Yhteinen harjoittelu poliisin ja pelastustoimen kesken on välttämätöntä, jotta äärimmäiset uhka- ja väkivaltilanteet pystyttäisiin hoitamaan mahdollisimman sujuvasti. Yhteistyön kehittämisessä on vielä suuria alueellisia eroja. Tilanteita tulisi myös harjoitella koulurakennuksissa koulun henkilökunnan kanssa. On Poliisihallituksen tehtävä valvoa, että harjoittelu on kaikilta osin riittävää, sekä huolehtia siitä, että kouluilla on tiedossa omat yhteyshenkilönsä, jolta he voivat tarvittaessa pyytää apua. (Oppilaitosten turvallisuus - Tilanneraportti 2014, 2014.)

Myös Opetus- ja kulttuuriministeriö on tehnyt toimenpiteitä omalla tahollaan oppilaitosten turvallisuuden kehittämiseksi. Työrauhan turvaaminen kouluissa on ollut yksi tärkeistä kohdista. Koulujen työrauhaa koskevat perusopetuslakia, lukiolakia, ammatillista koulutusta sekä ammatillista aikuiskoulutusta koskevat lainsäädännön muutokset ovat tulleet voimaan 1.1.2014. Voimaan tulleet muutokset antavat opettajille uusia keinoja työrauhan turvaamiseksi. (Oppilaitosten turvallisuus - Tilanneraportti 2014, 2014.)

Turun yliopistossa kehitetty KiVa Koulu-ohjelma on otettu valtakunnallisesti käyttöön vuosina 2009-2010, ja siinä on mukana n. 2500 koulua, eli n. 90% Suomen peruskouluista. Ohjelman tarkoituksena on ehkäistä koulukiusaamista. KiVa Koulu-ohjelma on vaikuttanut erityisesti alaluokkiin, joissa kiusattujen ja kiusaajien määrä on pienentynyt selkeästi, on sillä ollut myös vaikutusta luokkien ilmapiiriin, oppimismotivaatioon sekä lasten empatiakykyyn. (Oppilaitosten turvallisuus - Tilanneraportti 2014, 2014.)

7 Oppilaitosturvallisuuden nykytila Auroran koulussa

Seuraavat tiedot perustuvat tekemääni havainnointiin Auroran koululla, sekä apulaisrehtori Jutilalta (2016) sähköpostin välityksellä saamiini tietoihin.

Turvallisuuden osalta rehtori on päävastuussa, mutta koululla on myös turvallisuustiimi, joka omalta osaltaan huolehtii koulun turvallisuudesta ja avustaa rehtoria turvallisuuden hallinnassa. Turvallisuustiimin tehtäviin kuuluu mm. suorittaa riskien arviointi vuosittain, suorittaa omavalvontaa tekemällä sisäisiä turvatarkastuksia sekä organisoida turvallisuuteen liittyvää koulutusta. Koulussa on myös oma kriisiryhmä. Auroran koulun johdon kova tahtotila saada koulusta mahdollisimman turvallinen paikka työskennellä ja opiskella vaikuttaa henkilökunnan mielenkiintoon tehdä töitä koulun turvallisuuden eteen. Se edesauttaa turvallisuuden ja turvallisuuskulttuurin kehitystä.

Koulu aloitti toimintansa uusissa tiloissa syksyllä 2016. Alkuun on paljon uusia asioita opittavana kaikilla, ja onkin tärkeää, että turvallisuuteen liittyvät asiat eivät pääse unohtumaan. Kävin seuraamassa koulun, neuvolan ja päiväkodin yhteistä poistumisharjoitusta 30.8.2016, ja se sujui varsin mallikkaasti. Sen perusteella asiat on otettu hyvin haltuun heti alusta alkaen.

Poistumisharjoituksia on aikaisemmin pidetty vuosittain, mutta sisälle suojautumista ei ole harjoiteltu. Sitä on kuitenkin tarkoitus tämän syksyn aikana harjoitella. Turvallisuustiimin jäsen on pitänyt sisälle suojautumisinfon henkilökunnalle, ja neuvola ja päiväkotit tulevat pitämään omat infot turvakansiossa olevien ohjeiden perusteella. Pelastuslaitos on luvannut selvittää omia mahdollisuuksiaan kouluttaa henkilökuntaa sisälle suojautumiseen. Sisälle suojautumisinfo ja -koulutus on tarkoitettu vain henkilökunnalle, koska poliisi ei suosittele sen pitämistä koululaisille. Tämän syksyn harjoituksessa oli palomestari paikalla seuraamassa harjoituksen kulkua, ja hän antoi myös hyvää palautetta. Poistumisharjoitusten lisäksi henkilökunnan jäsenet suorittavat turvakävelyn vähintään kerran vuodessa, ja turvaryhmän jäsenet suorittavat turvatarkastuksen omilla vastualueillaan kahdesti vuodessa. Oppilaita olisi myös tarkoitus osallistuttaa turvakävelyihin. (Jutila 2016.)

Vanhalta koululta löytyi pääosin tarvittavat turvallisuuteen liittyvät dokumentit ja ohjeistukset, mutta ne oli koottu moneen eri kansioon, minkä seurauksena tarvittavaa dokumenttia oli välillä vaikea löytää. Lisäksi osa dokumenteissa olevasta tiedosta oli vanhentunutta. Nyt turvallisuuteen liittyvä dokumentaatio on kerättyä turvakansioon, jonka sijainnin kaikki tietävät. Turvallisuuskansiota säilytetään hallintotiloissa ja jokainen henkilökunnan jäsen tutustuu siihen lukuvuoden alussa.

Koululla on turvallisuusorganisaatio, jossa roolit ja vastuut on jaettu. Koulu on jaettu alueisiin, joista jokaisella on oma turvallisuusvastaava, jonka tehtävänä on huolehtia sen alueen turvallisuuden ylläpidosta. Koululla on myös oma turvallisuustiimi. Turvallisuustiimin tehtäviin kuuluu mm. riskiarvioinnin tekeminen, turvallisuuskansiotien ja -ohjeiden päivittäminen ja turvallisuusasioiden kouluttamisen organisoinnista huolehtiminen.

Turvallisuustiimi on tehnyt riskiarvioinnin vuosittain. Mahdolliset riskit on tunnistettu, ja niihin on jotain toimenpide-ehdotuksia. Riskien syitä ei ollut juurikaan mietitty, eikä toimenpiteiden vastuuhenkilöitä eikä niiden suorittamisen aikatauluja ole määritetty. Dokumentit päivitettiin uuteen koulurakennukseen muuttamisen yhteydessä.

Yhteistyötä tehdään tiiviisti neuvolan ja päiväkodin turvallisuudesta vastaavien henkilöiden kanssa. Harjoituksia pidetään yhdessä. Lisäksi yhteisiä koulutuksia on suunnitteilla. Viranomaisten kanssa tehtävä yhteistyö taas ei ole ollut niin tiivistä. Sidosryhmiä on tunnistettu jonkin verran (neuvola, päiväkot, viranomaiset, vanhemmat), mutta turvallisuuden kannalta sidosryhmien tunnistamista ja analysointia tulisi tulevaisuudessa tehostaa. (Jutila 2016.)

Viestintäketju kriisitilanteissa ulospäin on selkeä. Poikkeustilanteessa koulun työntekijä ilmoittaa tapahtuneesta rehtorille, joka taas ilmoittaa opetustoimen johtajalle, omalle esimiehelleen ja tiedottajalle. Opetustoimen johtaja ilmoittaa sivistustoimen johtajalle. (Jutila 2016.) Viestintä talon sisällä on ainakin havaintojeni mukaan hyvällä mallilla.

Koulussa raportoidaan oppilaiden välisistä väkivaltatilanteista (vakavammat tapaukset, ei pienet kiistat), tapaturmista, jotka vaativat kouluterveydenhoitajalla käyntiä sekä henkikuntaan kohdistuvasta väkivallasta. Turvallisuutta mitataan näiden raporttien sekä koulukiusaamiskyselyn, joka pyritään tekemään vuosittain, perusteella. Välituntien valvonnasta raportoidaan usein suullisesti. Kerrotaan, miten on sujunut, vaikka mitään suurempaa ei olisikaan sattunut. (Jutila 2016.)

Vaikka koulun toiminta liittyen turvallisuuteen onkin pääosin hyvällä tasolla, koulun toiminnasta löytyy myös asioita, mitkä voitaisiin tehdä hieman paremmin. Alla olevaan (Taulukko 1: Toimenpide-ehdotuksia ja niiden toteutuminen Auroran koulussa), olen kerännyt eri työryhmien, joiden tehtävänä oli oppilaitosten turvallisuuden parantaminen, sekä muista lähteistä löytämiäni yleisiä toimenpide-ehdotuksia oppilaitosturvallisuuden parantamiseksi. Lähetin taulukon Auroran koulun apulaisrehtorille. Hänen vastaustensa ja oman havainnointini perusteella lisäsin taulukkoon, mitä Auroran koulussa on jo tehty ja, mitä taas ei. Taulukko on tehokas työkalu tilanteen seuraamiseen, kunhan se vain pidetään ajan tasalla, eli lisätään toimenpiteitä sitä mukaan, kun niitä tulee tietoon ja merkitään, ovatko ne toteutettu vai ei. Siitä näkee suoran, mitä toimenpiteitä jo suoritetaan, ja missä taas olisi parantamisen varaa.

Toimenpide-ehdotus	Toteutus Aurorassa
1. Pelastussuunnitelman täydentäminen kouluampumisten ja muiden samankaltaisten tapahtumien osalta	Kyllä. Pelastussuunnitelma päivitetään aina kuin toimintaympäristössä tapahtuu muutoksia, kuitenkin vähintään vuosittain.
2. Turvallisuuskansion teko	Tehty keväällä 2016 ja päivitetty syksyllä 2016. Päivitetään vähintään kerran vuodessa, tarvittaessa useammin.
3. Yhteistyötä pelastusviranomaisten ja poliisin kanssa turvallisuussuunnittelussa, harjoittelussa, koulutuksessa ym.	Tarvittaessa ja esim. poistumisharjoituksessa, turvallisuuskävelyssä ja palotarkastuksessa.
4. Huoltajille tiedotettu koulun toimintatavoista uhka- ja vaaratilanteissa	Turvallisuudesta tiedotetaan vanhempainillassa, paitsi tänä vuonna Wilman kautta.
5. Henkilökunta koulutettu erilaisia uhka- ja vaaratilanteiden varalta	On suunnittelussa. 2 opettajaa on jo käynyt poliisin järjestämässä koulutustilaisuudessa.
6. Uhkatilanteisiin varautumista suunniteltu	On suunnittelussa.

7. Suunnitelmien toimivuutta harjoiteltu	On suunnittelussa.
8. Tiedonvälitystä harjoiteltu	On suunnittelussa.
9. Toimintaa yhteistyötahojen kanssa harjoiteltu	On suunnittelussa.
10. Huoltajien yhteistietojen paikkansa pitävyys tarkistettu säännöllisin väliajoin	Kyllä, vuosittain ja tilannekohtaisesti koko ajan.
11. Palovaroitinjärjestelmä	Automaattinen palovaroitinjärjestelmä.
12. Automaattinen paloilmoin	Kyllä.
13. Tallentava kameravalvontajärjestelmä	Kyllä.
14. Kulunvalvontajärjestelmä	Kyllä.
15. Kuulutusjärjestelmä	Kyllä. Koululla on automaattinen kuulutusjärjestelmä.
16. Sidosryhmien tunnistaminen	On tehty hieman, mutta sidosryhmien tunnistaminen turvallisuuden näkökulmasta on vajavaista. Lähimpien sidosryhmien (neuvola ja päiväkot) tehdään tiivistä yhteistyötä.
18. Saatavilla on luotettavaa ja ajantasaista tietoa oppilaitoksen tämän hetkisestä tilanteesta uhkailu- ja väkivaltatilanteiden yleisyydestä sekä erilaisista ilmenemismuodoista	Kyllä.
19. Pelastuslaitos huomauttanut harjoitusten toteuttamisesta liian harvoin	Ei. Lain vaatimia harjoituksia on pidetty säännöllisin väliajoin ja riittävän usein. Myös sisälle suojautumista on tarkoitus harjoitella.
20. Henkilökunta koulutettu ensiapuun	Kyllä ja päivitys tulossa kevätlukukaudella 2017.
21. Henkilökunta koulutettu alkusammutukseen	Osa henkilökunnasta koulutettu.
22. Turvallisuutta koskeva lainsäädäntö henkilökunnalla tiedossa	Osittain, tarvitaan päivitystä.
23. Sisätilojen ikkunat helposti peitettävissä	Lasiseinissä on verhot, mutta ovissa ei, joten luokkiin näkee sisälle
24. Poistumisreitit ja luokkatilojen välillä	Kyllä.
25. Koulun osilla selkeät nimitykset Nimitykset kaikilla tiedossa	Kyllä.
26. Selkeät kerrosmerkinnät	Kyllä.
27. Opaskarttoja ainakin sisään-tulo-ovilla sekä eri kerroksissa	Kyllä.
28. Kiinteistötietolaatikko	Kyllä.
29. KiVa Koulu -hanke käytössä	Kyllä.
30. Koulurauhahanke käytössä	Kyllä.
31. Uhkailu- ja väkivaltatilanteita ennaltaehkäistään	Kyllä.
32. Riskien hallinta	Riskit tunnistetaan aina kun toimintaympäristössä tapahtuu muutoksia, mutta vähintään vuosittain, hallintaprosessi on hieman suppea
33. Turvallisuuden mittaaminen	Tapaturmien määrästä pitää kouluterveydenhoitaja kirjaa niissä tapauksissa, joissa tarvitaan hänen luonaan käyntiä. Oppilaiden väliset vakavammat väkivaltatapaukset merkitään muistiin. Henkilökuntaan kohdistuva väkivalta ilmoitetaan aina eteenpäin. Kiusaamiskysely suoritetaan lähes joka vuosi.

Taulukko 1: Toimenpide-ehdotuksia ja niiden toteutuminen Auroran koulussa

8 Kehittämis ehdotukset

Seuraaviin lukuihin olen kerännyt toimenpide-ehdotuksia, joiden toteuttaminen tehostaisi mielestäni juuri Auroran koulun oppilaitosturvallisuutta entisestään, perustuen niin apulaisrehtori Jutilalta saamiini vastauksiin, ministeriöiden työryhmien tekemiin ehdotuksiin, havainnointiini sekä muidenkin lähteiden näkemyksiin. Toimenpide-ehdotukset keskittyvät turvallisuusjohtamiseen, riskienhallintaan, turvallisuuden mittaamiseen, sidosryhmien tunnistamiseen, dokumentointiin, yhteistyöhön ja koulutukseen. Lopussa on vielä pieniä huomioita muistakin asioista.

8.1 Turvallisuusjohtaminen

Turvallisuusjohtamisen avulla pyritään eri turvallisuuden osa-alueet kokoamaan yhdeksi kokonaisuudeksi, sillä turvallisuus koostuu monista eri osa-tekijöistä. Turvallisuuden kokonaisvaltainen kehittäminen ja käsittäminen voidaan taata laadukkaalla turvallisuusjohtamisella. Siinä yhdistyvät organisaation omaehtoinen turvallisuus työ sekä sääntelyyn liittyvien vaatimusten täyttäminen, jotka taas määrittävät organisaation turvallisuustoiminnalle velvoitteita ja rajoja. Turvallisuusjohtaminen ei lopu koskaan, vaan se on jatkuva prosessi, joka pitää sisällään ennakoivan ja korjaavan toiminnan työympäristön kehittämiseksi. (Paasonen 2012, 79-80.)

Lähtökohtina turvallisuuden johtamiseen ovat organisaation omat arvot, strategia, visio ja toiminta-ajatus (Martikainen & Ranta 2015, Kerkon 2001, 44-48 mukaan). Kun halutaan kehittää kokonaisvaltaista turvallisuutta, on tärkeää, että johdon tahtotila tunnistetaan ja sitä kautta tunnistetaan myös työn tavoitteet ja suunta. Usein turvallisuus työ oppilaitoksissa pohjautuu erilaisiin turvallisuus työtä ohjaaviin oppaisiin. Nämä oppaat usein ohjeistavat toimimaan turvallisuuskirjallisuuden tuottamisen kautta, ja näin yksittäisten turvallisuusohjeiden tuottaminen on turvallisuustoiminnan perustana. Tästä taas johtuu sitten se, että moni koulun rehtori ei pysty hahmottamaan, mistä kaikesta kokonaisvaltaisen turvallisuus työn tulisi oikein muodostua. (Martikainen & Ranta 2015.)

Tärkeä osa hyvää turvallisuuskulttuuria on, että turvallisuusjohtaminen toimii ja oppilaitoksen johto on omalta osaltaan sitoutunut turvallisuuden kokonaisvaltaiseen edistämiseen. Turvallisuusasioiden hoidon tulee olla suunniteltua, organisoitua ja johdonmukaisesti vastuutettua. Turvallisuusasioiden hoidon tulee myös olla tavoitteellista. (Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa - Seurantaryhmän loppuraportti 2013.) Auroran koulun johto on sitoutunut turvallisuuden ylläpitoon ja edistämiseen. Lisäksi toiminta on suunniteltua ja tavoitteellista. Avuksi turvallisuusjohtamisen selkeän ja mitattavan suunnan saamiseksi Auroran koululla voitaisiin ottaa käyttöön TUTOR-arviointimalli.

TUTOR- turvallisuustoiminnan riskienarviointityökalu on Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen ja eri tahojen (elinkeinoelämä, eri turvallisuusviranomaiset ja vakuutussektori) yhteistyössä kehittämä arvioiva tarkastusmalli. TUTORia on kehitetty ja käytetty vuodesta 2009 lähtien. Siinä arvioidaan monitasoisesti kohteen ja organisaation turvallisuustasoa. Tasoa arvioidaan niin kohteen edustaman riskin kuin sen turvallisuuden erityispiirteidenkin mukaisesti. TUTORissa turvallisuutta arvioidaan kokonaisvaltaisesti

omatoimisen varautumisen sekä palo- ja pelastusturvallisuuden näkökulmista. (Turvallisuuskulttuuria kehittävä valvonta II - Loppuraportti 2015.)

Kokonaisturvallisuuden taso muodostuu johdon tahtotilasta, asiakkaan itse määrittelemästä turvallisuuden itsearviosta sekä viranomaisten arviosta. Arvioinnissa on kahdeksan painopistealuetta. Painopistealueet ovat hallinnollinen johtaminen, toiminnallisten riskien arviointi, kiinteistö- ja turvallisuustekniikka, vaatimusten täyttyminen, koulutus, dokumentaatio, viestintä sekä tulokset ja vaikutukset. Nämä osa-alueet jakautuvat vielä yksittäisiin, tarkentaviin kriteerikortteihin. Kriteerikorteissa arvio annetaan asteikolla 1-5. Asteikolla 3 on lakisääteinen perustaso, ja on näin ollen myös minimi hyväksytylle tasolla. Näiden painopistealueiden perusteella muodostetaan arvio kohteen turvallisuustasosta. Arviointi kohteen turvallisuustasosta suoritetaan asteikolla 1-5. (Keski-Uudenmaan pelastuslaitoksen 2011 mukaan.)

Simo Viholaisen (2012) tutkimuksen mukaan, TUTOR-arviointi on vaikuttavampi kuin perinteinen palotarkastus. Tutkimuksen mukaan vastaajat olivat myös sitä mieltä, että arvioinnilla on mahdollista vaikuttaa kohteen turvallisuuskulttuuriin. TUTORiin kuuluu myös auditoinnin yhteydessä käytävä keskustelu, johon osallistuvat kaikki kohteen vastuuhenkilöt (tällainen on harvoin mahdollista perinteisen palotarkastuksen yhteydessä), ja tällaisessa keskustelussa onkin saavutettu hyviä tuloksia. (Vallinkoski 2014, Viholaisen 2012, 22-36 mukaan.) Näistä syistä johtuen suosittelisin, että TUTOR-arviointimalli otettaisiin myös Auroran koululla käyttöön.

8.2 Riskienhallinta

Riskien tunnistamisessa ja riskien todennäköisyyksien sekä vaikuttavuuksien arvioinnissa on turvallisuusjohtamisen perusta (Paasonen 2012, 80, Mernan & Al Thaninin 2008 mukaan.)

Kokonaisvaltainen riskienhallinta kattaa koko organisaation (tässä tapauksessa Auroran koulun) toiminnan, ja siihen sisältyy kaikenlaiset riskienhallintaan liittyvät toimenpiteet eri puolilla organisaatiota. Jotta toimenpiteet riskien hallitsemiseksi olisivat optimaalisia, tulee organisaation tunnistaa ja arvioida kaikki riskit. Varsinkin silloin, kun tapahtuu muutoksia organisaation omassa toiminnassa tai toimintaympäristössä, on tärkeää sekä tunnistaa että analysoida muutokseen liittyvät uhat sekä mahdollisuudet. (Suomen Riskienhallintayhdistys.)

Riskianalyysin tavoitteena on kartoittaa toimintaympäristöön kohdistuvat riskit ja niistä koituvat seuraukset, ja määritellä niiden hallintaan sopivat keinot. Riskin suuruus määrittyy riskin toteutumisen todennäköisyyden ja riskistä koituvien seurauksien vakavuuden perusteella. Nämä seikat myös määrittelevät, kuinka riskiin tulee suhtautua. Riskianalyysia tehdessä on tärkeää muistaa, että kaikkia riskejä ei voida eliminoida, eivätkä kaikki riskit ole yhtä vakavia. Kaikkiin riskeihin ei voida edes varautua, tai ainakaan se ei olisi tarkoituksenmukaista. Tästä huolimatta kaikki riskit on hyvä tunnistaa ja analysoida niin hyvin kuin mahdollista, jotta ikäviltä ja odottamattomilta yllätyksiltä välttyttäisiin. Riskianalyysia voidaan myös tehostaa turvakävelyllä, jossa oppilaitoksen tilat kierretään läpi tehden havaintoja mahdollisista riskitekijöistä. Tehdyt havainnot kirjataan sitten ylös. (Kreus ym. 2010, 39-40.)

Tunnistetut riskit voidaan joko poistaa, pienentää, siirtää tai sietää. Poistamisella tarkoitetaan asioiden tai toimintatapojen muuttamista niin, että riski poistuu. Siirtämisellä taas tarkoitetaan käytännössä vakuutuksen ottamista. Riskiä voidaan pienentää silloin, kun sen poistaminen on mahdotonta tai sen poistaminen ei ole taloudellisesti järkevää. Silloin, kun riskiä ei voida millään tavalla estää, ja sen seuraukset ovat vähäisiä tai riskin toteutuminen on erittäin epätodennäköistä, voidaan riskiä sietää. Olennaista on, että tietoisesti siedetyt riskit kuitenkin huomioidaan. (Kreus ym. 2010, 40.)

Kuvio 4: Riskienhallintaprosessi (Suomen Riskienhallintayhdistys)

Auroran koululla toteutetaan riskienhallinta arvioimalla riskit vuosittain ja silloin, kun jotain muuttuu oleellisesti. Myös turvakävelyt tehdään vuosittain, mikä omalta osaltaan tukee riskienhallintaa. (Jutila 2016.) Riskienhallintaprosessi vain on hieman suppea, ja siinä olisikin parantamisen varaa.

Yllä olevassa kuviossa (Kuvio 4) on kuvattuna riskienhallintaprosessi. Auroran koululla parantamisen varaa on eritoten riskien tunnistamisessa, eli, mitä voi tapahtua ja, miksi niin voi tapahtua, sekä riskien analysoinnissa, eli, mitä seurauksia riskistä voi koitua. Riskit on kyllä tunnistettu kattavasti. Riskien syntymisen syytä voitaisiin miettiä tarkemmin. Riskeistä koituvia seurauksia olisi hyvä myös analysoida nykyistä enemmän. On hyvä miettiä niin välittömiä kuin välillisiäkin seurauksia. Asioiden hoitamiseksi tulee myös asettaa selkeät aikataulut ja vastuuhenkilöt, joiden tehtävänä on asian kuntoon hoitaminen.

Tapahtuman todennäköisyys (3x3 jaotelmalla)	Tapahtuman seuraukset		
	Vähäiset	Haitalliset	Vakavat
Epätodennäköinen	1. Merkityksetön riski	2. Vähäinen riski	3. Kohtalainen riski
Mahdollinen	2. Vähäinen riski	3. Kohtalainen riski	4. Merkittävä riski
Todennäköinen	3. Kohtalainen riski	4. Merkittävä riski	5. Sietämätön riski

Kuvio 5: Riskimatriisi (Kreus ym. 2010)

Riskien suuruuteen vaikuttavat todennäköisyydet ja seurauksien vakavuudet. Oheisesta kuviosta (Kuvio 5) voidaan nähdä, millä tavoin. Jos riski todetaan sietämättömäksi, on se pyrittävä poistamaan tai ainakin pienentämään välittömästi. Riskialtis toiminta tulee lopettaa kunnes asialle on tehty jotain. Jos taas riski on merkityksetön, ei sille tarvitse tehdä mitään, kunhan sen tiedostaa. Olosuhteet kuitenkin muuttuvat, ja merkityksettömäksi luokiteltu riski voi jossain tilanteessa aiheuttaa seurauksia, joita ei osattu odottaa. (Kreus ym. 2010, 40.) Tällaista riskimatriisia olisi hyvä käyttää apuna määrittelemään toimenpiteiden kiireellisyyttä.

Myös oppilaita voitaisiin käyttää apuna riskien arvioinnissa. He kuitenkin näkevät asiat eri tavalla kuin aikuiset, joten heiltä voitaisiin saada uusia näkemyksiä riskeistä ja niiden vakavuudesta. Koulun pienimmät eivät tähän vielä varmastikaan pysty, mutta vanhempia oppilaita olisi hyvä osallistuttaa riskien arviointiprosessiin. Tällaisen toiminnan avulla saataisiin ehkä oppilaatkin ajattelemaan asioita turvallisuuden näkökulmasta.

Esimerkiksi Rajatorpan koululla arvioitiin liikuntasalissa esiintyviä vaaroja oppilaiden näkökulmasta. Riskejä arvioitiin potentiaalisten ongelmien analyysin (POA) avulla. Oppilaat havaitsivatkin kaksi vaaratekijää, joita ei ollut ennen otettu huomioon. Rajatorpan koululla käytettiin oppilaskunnan jäseniä apuna prosessissa. (Leminen 2015.)

8.3 Turvallisuuden mittaaminen

Oppilaitoksissa turvallisuuden mittareina käytetään usein onnettomuuksien, kuolemantapauksien, loukkaantuneiden ja sairauspoissaolojen määrää. Tämän lisäksi sekä henkilö- että aineellisia vahinkoja voidaan mitata välittömien ja välillisten kustannusten perusteella. Määrällisten mittareiden rinnalla voidaan myös mielipiteitä mitata, joka käytännössä tarkoittaa ihmisten tunteiden mittaamista. Tästä taas johtuu, että turvallisuus ei ole absoluuttisesti mitattavissa, sillä turvallisuuden tunne liittyy suurilta osin turvallisuuteen. (Lindfors toim. 2012, 80.)

Määrällisten mittareiden (kuolemantapaukset, onnettomuudet jne.) ongelmana on se, että niillä mitattuna liikenneonnettomuudet ja itsemurhat ovat suurimmat uhat yksittäiselle oppilaalle. Toki nämä pitää ottaa

huomioon, mutta niiden ei saa antaa liiaksi ohjata päätöksentekoa, vaan myös laadulliset mittarit (turvattomuuden tunne, kiusaamisen/väkivallan pelko jne.) tulee ottaa huomioon päätöksenteossa. (Lindfors toim. 2012, 86.)

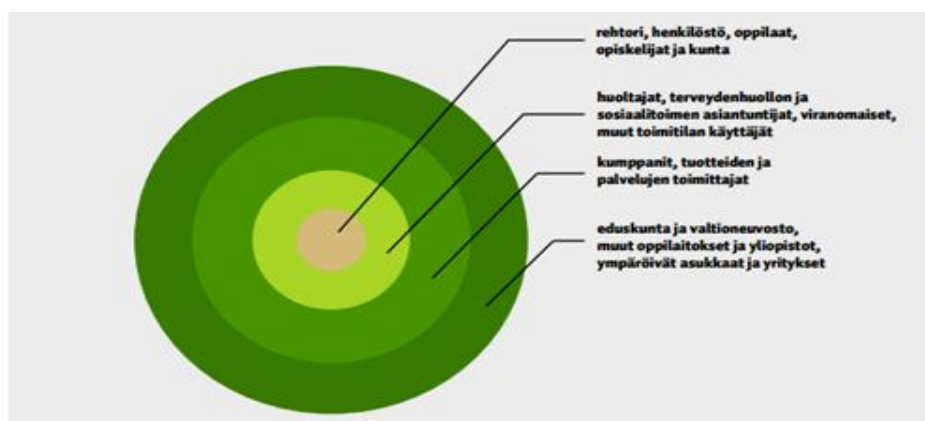
Auroran koululla mitataan turvallisuutta, mutta sitä voitaisiin vielä kehittää. Mittaamista voitaisiin laajentaa niin, että kiusaamiskyselyn rinnalle otettaisiin lisää laadullisia mittareita, kuten turvallisuuskysely, jonka tarkoituksena on mitata kuinka turvalliseksi oppilaat ja opettajat tuntevat koulurakennuksen. Samalla siinä voitaisiin mitata kuinka tehokkaiksi turvallisuutta edistävät toimet koetaan. Näin saataisiin parempi kuva siitä, miten oppilaat ja henkilökunta kokevat oppilaitoksen turvallisuuden. Vaikka oppilaitos olisikin tilastojen mukaan turvallinen, saattavat siellä opiskelevat ja työskentelevät kokea asian eri tavalla. On todella tärkeää, että oppilaitos myös koetaan turvalliseksi, sillä se edesauttaa oppimista sekä parantaa työilmapiiriä.

8.4 Sidosryhmien tunnistaminen

Sidosryhmien tunnistamista on oppilaitoksissa tehty jo pidemmän aikaa, mutta nykyään olisi yhä tärkeämpää tunnistaa sidosryhmät myös turvallisuuden näkökulmasta. Perinteisesti tunnistettujen sidosryhmien joukosta saattaa jäädä puuttumaan keskeisiä turvallisuuteen liittyviä toimijoita. Näillä toimijoilla voi olla arvokasta osaamista ja tietotaitoa oppilaitoksen turvallisuusjohtamisen avuksi. (Martikainen 2015.)

Sidosryhmiä voidaan ja tuleekin analysoida. Sidosryhmien analysoinnin avulla oppilaitos tai joku muu organisaatio pystyy hahmottamaan toimintansa kannalta tärkeimmät toimijat. Analysoinnin tulee myös olla jatkuvaa, sillä toimintaympäristöt muuttuvat, ja toimintaympäristön muutoksen kautta myös sidosryhmien merkitykset muuttuvat. (Martikainen 2015, Myllykankaan 2009, 178 mukaan.)

Perustuen apulaisrehtori Jutilalta (2016) saamiini tietoihin, sidosryhmien tunnistaminen on hieman vajaata. Niitä on kyllä tunnistettu, mutta ei kaikkia, eikä niitä ole mietitty turvallisuuden näkökulmasta. Sidosryhmien toiminta kuitenkin vaikuttaa suurelta osin koulun turvallisuuteen, joten niiden tunnistamiseen ja analysointiin olisi hyvä paneutua hieman tarkemmin.

Kuvio 6: Oppilaitoksen sidosryhmiä turvallisuuden näkökulmasta (Martikainen 2015)

Oheessa olevassa kuviossa (Kuvio 6: Oppilaitoksen sidosryhmiä turvallisuuden näkökulmasta), on kuvattu sidosryhmiä, jotka vaikuttavat omalla panoksellaan ja toiminnallaan koulun turvallisuuteen. Kuten kuvasta näkee, ulottuu sidosryhmien ketju yksittäisestä oppilaasta tai opettajasta aina eduskuntaan asti. Oppilaitosten turvallisuus ja sen kehittäminen on siis melko monimutkainen prosessi, ja siihen liittyy suuri määrä ihmisiä eri tehtävineen.

Sidosryhmiä tunnistettaessa onkin hyvä kysyä seuraavia kysymyksiä: ”Onko olemassa sidosryhmiä, joiden odotukset ja näkemykset ovat meille entuudestaan melko tuntemattomia? Onko olemassa sidosryhmiä, joiden toiminta voi aiheuttaa meille yllätyksiä? Mitkä sidosryhmät ja toimijat ovat meidän toimialallamme aktiivisia vaikuttajia? Mihin sidosryhmiin kaltaisemme muut organisaatiot pitävät yhteyttä?” (Martikainen 2015, Kujalan & Kuvajan 2002, 135 mukaan.)

Esimerkiksi Vantaankosken koululla tunnistettiin turvallisuuteen liittyviä sidosryhmiä ja tarkasteltiin viestintää tunnistettujen sidosryhmien kanssa. Tällaisen kartoituksen tuloksena selvisi, että turvallisuusyhteistyötä tulisi syventää erityisesti laitoshuoltajien, kouluisäntien sekä huoltajien kanssa. (Selin 2015.) Esimerkki osoittaa, että sidosryhmien analysoinnin avulla löydettiin parannuskohteita todella keskeisistä sidosryhmistä liittyen oppilaitoksen turvallisuuteen.

Turvallisuuden kannalta keskeisten sidosryhmien tunnistaminen ja niiden vaikuttavuuden arvioinnin oppilaitoksen toimintaan voidaan suorittaa esimerkiksi oppilaitoksen turvallisuustiimin toimesta. Prosessissa voidaan hyödyntää turvallisuustiimin jäsenten käytännön kokemuksia. (Martikainen 2015.) Tämä tehtävä olisikin hyvä lisätä myös Auroran koulun turvallisuustiimille. Sidosryhmien tunnistaminen olisi hyvä tehdä aina lukuvuoden alussa, tai aina kun tapahtuu muutoksia, jotka osaltaan vaikuttavat myös sidosryhmiin.

8.5 Dokumentointi

Useat eri tahot, jotka ovat arvioineet oppilaitosten turvallisuutta, ovat määränneet turvallisuuskansioiden käyttöönoton kouluissa. Varsinaista lopullista mallipohjaa turvallisuuskansiolle ei ole, vaan sen kokoaminen toteutetaan juuri kyseisen koulun tarpeiden määrittelemällä tavalla. Turvallisuuskansioinnin tulee olla järjestelmällistä, ja kaikki siihen liittyvä dokumentaatio voidaan kerätä turvallisuuskansioon. (Laulajainen 2015.)

Useita kouluja, joilla on turvallisuuskansio, on mietityttänyt se, että miten turvallisuuskansio saadaan tehokkaasti myös pysymään ajan tasalla. Vain ajan tasalla olevat suunnitelmat ja ohjeet ovat hyödyksi tilanteissa, joissa niitä tarvitaan. Turvallisuuskansioinnin päivittäminen voitaisiinkin esimerkiksi antaa jonkun tietyn henkilön vastuulle, jotta se varmasti tulisi hoidettua. (Vallinkoski 2014.)

Auroran koululla pääsääntönä on, että suunnitelmat päivitetään vähintään kerran vuodessa, tai silloin kun tapahtuu muutoksia. Tähän tehtävään voisi olla hyvä nimetä joku tietty henkilö, ettei päivittäminen

unohdu, tai, että ei luulla, että joku muu on hoitanut asian. Yhteystiedot tulee erityisesti pitää ajan tasalla (Vallinkoski 2014).

Dokumentointi on uudessa Auroran koulussa huomattavasti paremmalla tasolla kuin vanhassa rakennuksessa. Turvallisuuteen liittyvä dokumentaatio on kerätty turvallisuuskansioon, joten kaikki löytyvät samasta paikasta. Dokumentaatio on myös ajan tasalla ja sitä päivitetään koko ajan. Päivitysvastuu on rehtorilla ja apulaisrehtorilla. (Jutila 2016.)

Nyt kun koululla on käytössä erilaisia harjoituksia (poistumis- ja sisälle suojautuminen) varten palautelomakkeita, tulisi myös saaduista palautteista tehdä yhteenveto ja dokumentoida se. Yhteenvedon perusteella pystytään ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin toiminnan kehittämiseksi. Samoin tulisi tehdä myös turvakävelyistä saadulle informaatiolle. Myös nämä voisivat olla dokumentaation ja suunnitelmien päivityksestä vastaavan henkilön tehtäviä.

Aluksi ihmiset usein myös tekevät nämä asiat huolellisesti. Palautelomakkeet täytetään huolellisesti, havaitut epäkohdat ilmoitetaan eteenpäin ja dokumentoidaan jne. Haaste tuleekin siinä, että toiminnasta saadaan jatkuvaa. Toiminnan jatkuvuuden takaamiseen tuleekin kiinnittää erityistä huomiota.

8.6 Yhteistyö

Yhteistyö neuvolan ja päiväkodin kanssa toimii havaintojeni perusteella varsin mallikkaasti. On pidetty yhteisiä turvallisuuteen liittyviä tapaamisia sekä koulutustilaisuuksia, sekä heidän kanssaan on yhteinen turvallisuusryhmä (Jutila 2016). Kaikilla on halu tehdä paikasta mahdollisimman turvallinen. Hyvän yhteistyön ylläpitämiseksi tulee tehokasta kommunikaatiota ja asioista sopimista, tapaamisia ja koulutuksia jatkaa myös tulevaisuudessa.

Jutilan (2016) mukaan pelastusviranomaisia on hyödynnetty niin, että palomestari oli mukana syksyn 2016 poistumisharjoituksessa, poliisi taas piti Espoon kouluille turvallisuusperehdytystä, johon osallistui Auroran koululta 2 opettajaa sekä SPR:n kautta on tulossa ensiapukoulutusta vuodenvaihteen jälkeen. Lisäksi pelastuslaitos selvittää mahdollisuuksiaan kouluttaa henkilökuntaa sisälle suojautumiseen. Yhteistyötä siis tehdään jo, mutta eri viranomaistahojen kanssa tehtävää yhteistyötä voi tehostaa, esimerkiksi järjestämällä yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa poistumis- tai sisälle suojautumisharjoituksen, johon osallistuisi henkilökuntaa myös pelastuslaitoksen puolelta muutenkin kuin tarkkailijan roolissa. Tällainen toiminta hyödyttäisi niin koulua kuin pelastuslaitostakin. Pelastuslaitoksen henkilökunta saisi tietää tärkeää informaatioita Auroran koulusta toimintaympäristönä. Tiiviin yhteistyön avulla pelastustoimet voivat sitten tositilanteessa sujua mahdollisimman sujuvasti. Koulu taas saisi todenmukaisemman kuvan poistumisen tehokkuudesta. Poliisi voisi taas auttaa henkilökunnan kouluttamisessa uhka- ja väkivaltatilanteiden varalle.

Laurean ammattikorkeakoulussa tehdyn Korkeakoulun turvallisuuskäsikirja - vakavien henkilöriskien hallinta-dokumentissa kerrotaan, millaista yhteistyötä he suosittelevat korkeakoulujen ja

viranomaistahojen välille. Tätä suositusta voi myös soveltaa peruskouluihin. Siinä paikallisen tason viranomaisyhteistyömalliksi suositellaan, että korkeakoulut ja viranomaiset perustavat paikallisen konsultoivan yhteistyöryhmän, jossa on edustus korkeakoulun johdosta, korkeakoulun turvaryhmästä, poliisista, pelastustoimesta, mielenterveystoimesta ja sosiaali- ja terveystoimesta. Ryhmä sopii yhteistyötavoista oppilaitosta uhkaavissa turvallisuuskysymyksissä. Ryhmän tulisi olla osa kunnan paikallista turvallisuussuunnittelukokonaisuutta. (Kreus ym. 2010.)

8.7 Koulutus

Henkilökunnan turvallisuusosaamisella on erittäin suuri rooli, ja se vaikuttaakin suuresti koulun turvallisuustasoon. Tästä johtuen henkilökunnan turvallisuusosaamista tulee ylläpitää jatkuvalla kouluttamisella. Tämän lisäksi koulutuksen tulisi kattaa koko henkilökunta, ei vain turvallisuudesta vastaavia, jotka todennäköisesti muutenkin tietävät asiat paremmin ja ovat enemmän kiinnostuneita asiasta. (Vallinkoski 2014, 81.) Työharjoitteluni aikana teimme henkilökunnalle pienen kyselyn liittyen turvallisuusasioihin. Lähes jokaisen vastauksissa tuli ilmi, että henkilökunta kaipaa ja haluaa lisää koulutusta liittyen turvallisuusasioihin.

Auroran koulun henkilökunnalle on järjestetty ja on tulossa koulutusta eri tahojen (poliisi, SPR mm.) puolesta (Jutila 2016). Turvallisuuskoulutuksen organisointia ja laajuutta voitaisiin Auroran koululla lisätä. Kuitenkin resurssit ovat rajalliset, joten aikaa ja rahaa voi olla vaikeaa löytää. Yksi ratkaisu voisi olla, että ne henkilöt, jotka ovat koulutuksia käyneet. Esimerkiksi ne 2 opettajaa, jotka kävivät poliisin pitämässä turvallisuusperehdytyksessä, voisivat kouluttaa saman asian myös muulle henkilökunnalle.

Koulutuksen tulisi myös olla niin suunniteltua, että se vastaisi tunnistettuja riskejä. Osa koulutuksesta määräytyy lain mukaan, kuten ensiapukoulutus, mutta muuten koulutuksen sisällön olisi hyvä suuntautua riskienhallintaprosessista saatujen tulosten mukaisesti. Henkilökunnan osaamisen taso olisi myös hyvä kartoittaa. Tämän avulla koulutusta voidaan suunnata niille osa-alueille, joissa on eniten puutteita. Vähäisiä resursseja ei ole järkevää tuhlaa sellaisen asian opettelemiseen, joka jo hyvin osataan. On tärkeää suunnata koulutus sinne, missä sitä tarvitaan. Osaamisen kartoittamisessa tulee myös ottaa huomioon eri henkilöstöryhmät, niin että kukin ryhmä saa tarvitsemaansa turvallisuuskoulutusta. Esimerkiksi rehtorin tarvitsema koulutus eroaa suuresti laitoshuoltajan tarvitsemasta koulutuksesta. (Vallinkoski 2014, 83-84.)

Turvallisuuskoulutus tulisi ulottaa kaikkiin oppilaitoksessa työskenteleviin henkilöstöryhmiin, jotka ovat turvallisuuden kannalta merkittäviä. Kouluympäristössä tällaisiksi voidaan luokitella kaikki siellä työskentelevät. Kouluissa haastavaksi tämän tekevät sijaiset ja esimerkiksi siivoojat ja kiinteistöhuolto, joiden peruskoulutus tulee heidän omilta yksiköiltään. Tästä huolimatta on rehtorin vastuulla, että heidät perehdytetään myös juuri kyseisen oppilaitoksen turvallisuuteen. Haastavaksi työn tekee se, että siivousfirmalla voi olla vastuullaan useita eri kouluja, joissa he sitten kierrättävät työntekijöitään. Myös sijaiset saattavat vaihtua tiheään tahtiin. Näin ollen he eivät näyttäydy vakituksena henkilökuntana. (Vallinkoski 2014, 84-85.)

Olisi myös suotavaa pitää rekisteriä kaikista koulutuksista ja niissä käyneistä henkilöistä. Näin koulun johto pystyy suojaamaan itsensä, jos mahdollisesti oikeudellisissa vastuissa pyydetään todisteita siitä, että henkilökunta on perehdytetty turvallisuustyöhön. Dokumentaatioksi riittää, että työntekijän nimen yhteydestä löytyy hänen osallistumisensa koulutuksiin ja allekirjoitus. (Vallinkoski 2014, 85.)

8.8 Muuta

Hätätilanteissa toimimista voitaisiin harjoitella useammin, erityisesti muutakin kuin rakennuksesta poistumista. Sisälle suojautumisharjoitus on tulossa (Jutila 2016), lukukauden alussa siitä on pidetty info henkilökunnalle. Sitä olisi kuitenkin syytä harjoitella useammin, sillä se on suurimmalle osasta henkilökuntaa uusi asia. Tämän lisäksi olisi hyvä käyttää eri skenaarioita, että minkä vuoksi sisälle suojaudutaan, sillä toimintatavat vaihtelevat suuresti suojautumisen syyn mukaan (tulipalo lähistöllä vs. aggressiivinen henkilö). Rakennuksesta poistumisen harjoittelua voitaisiin myös tehdä haastavammaksi, esimerkiksi estämällä ulospääsyn pääovista demonstroimalla vaikka palon sijainnin ovien eteen. Viranomaisapua olisi hyvä hyödyntää harjoittelun tehostamisessa, kuten aikaisemmin jo mainitsinkin.

Jutilan (2016) mukaan oppilaat aiotaan ottaa mukaan turvakävelyihin. Tämä onkin hyvä asia. Tällä tavoin saadaan poistumisreitit kaikille tutuiksi ja käytyä läpi, mistä löytyy mitään. Oppilaiden turvakävelyjen aikana tekemiä havaintoja voidaan myös käyttää apuna riskienhallinnassa, sillä he saattavat havaita sellaisia asioita, jotka eivät tule aikuisille mieleen. Myös oppilaiden tekemät havainnot on tärkeää dokumentoida, jotta mahdollisesti havaitut ongelmakohdat saadaan korjattua.

Huoltajille olisi hyvä pitää tiedotustilaisuus koulun toimintatavoista uhka- ja vaaratilanteissa. Tieto on myös hyvä lähettää esimerkiksi Wilman kautta, jotta informaatio saadaan myös niille, jotka eivät olleet paikalla. Vanhemmille on tärkeää informoida asiasta, jotta he voivat myös kotona puhua lastensa kanssa turvallisuuteen liittyvistä asioista. Vanhempien on myös hyvä tietää, millaista turvallisuustoimintaa koululla harjoitetaan, jotta he kokevat lastensa olevan turvassa koulupäivän ajan. Oppilaiden vanhemmat ovat myös yksi tärkeä turvallisuuteen liittyvä sidosryhmä, ja kommunikaatio oppilaitoksen ja vanhempien kanssa on tärkeää, ja sen avulla voidaankin löytää uusia ideoita turvallisuuden kehittämiseen.

Opettajien ja muidenkin henkilökunnan jäsenten olisi hyvä tuntea oppilaitosturvallisuutta käsittelevät lait vähintään niin hyvin, että he tietävät, mitkä ovat heidän lainmukaiset vastuunsa ja velvollisuutensa. Aiheesta olisi hyvä pitää henkilökunnalle koulutus. Lisäksi lait olisi hyvä lisätä turvallisuuskansion materiaaleihin.

9 Johtopäätökset ja yhteenveto

Kokonaisuudessaan Auroran koulussa turvallisuusasiat ovat suhteellisen hyvällä mallilla. Lähdemateriaalista löytyneitä toimenpiteitä oppilaitosturvallisuuden parantamiseksi toteutetaan jo kelvollisesti. Kuitenkin aina löytyy jotain, mitä voisi tehdä paremmin.

Kohdeorganisaatiolla oli jo monia oppilaitosturvallisuutta parantavia toimenpiteitä käytössä, kuten mm. riskienhallinta, poistumisharjoitukset ja koulukiusaamis-kysely. Monia toimenpiteistä toteutetaan vain hieman suppeasti. Tärkein kehityskohta mielestäni onkin jo käytössä olevien toimenpiteiden syventäminen ja laajentaminen. Pohja turvallisuustyölle on jo olemassa, nyt sitä tulisi vielä vahvistaa.

Koulun johdon ja henkilökunnan tahtotila oppilaitosturvallisuuden parantamiseksi on hyvä. Pelkkä halu ja hyvä tahto eivät kuitenkaan riitä, vaan tarvitaan myös riittävää ammattitaitoa turvallisuuden alalta, mitä oppilaitoksilta harvoin löytyy. Turvallisuusasioiden koulutusta tulisi lisätä, tai ainakin tulisi käyttää viranomaisten tarjoamaa asiantuntija-apua hyödyksi niin paljon kuin mahdollista. Paras vaihtoehto olisikin palkata joku henkilö vastaamaan oppilaitoksen turvallisuudesta ja toimimaan yhteyshenkilönä viranomaisten kanssa. Resurssien vähäisyydestä johtuen tämä lienee kuitenkin mahdotonta.

Turvallisuuden johtaminen on Auroran koululla varsin toimivaa, mutta sitäkin olisi hyvä tarkastella ja mitata, jotta tiedetään, että turvallisuuden johtaminen menee eteenpäin ja myös pysyy hyvällä tasolla. Tässä voidaan käyttää apuna esimerkiksi TUTOR-arviointimenetelmää. Riskienhallintaprosessissa ja sidosryhmien tunnistamisessa turvallisuuden näkökulmasta on puutteita. Näihin olisikin hyvä keskittää enemmän resursseja ja aikaa, sillä kyseiset toimenpiteet luovat perustan oppilaitoksen turvallisuudelle. Oppilaita olisi myös hyvä hyödyntää eri riskienhallinnan vaiheissa, sillä heillä on erilainen näkökulma asioihin kuin aikuisilla. Turvallisuutta tulisi myös mitata useammilla eri tavoilla, jotta saataisiin parempi kokonaiskuva oppilaitoksen turvallisuudesta ja siitä, miten turvallisiksi oppilaitos koetaan.

Erilaisten harjoitusten järjestäminen on lähtenyt hyvin käyntiin, ja lisää harjoituksia ja niihin liittyvää koulutusta on tulossa. Tämä onkin erittäin positiivinen asia, sillä henkilökunta itse tunnisti tarvitsevansa lisää koulutusta turvallisuusasioihin liittyen. Viranomaisiin ollaan oltu yhteydessä koulutuksen ja harjoittelun järjestämiseksi. Myös viestintä lähimpien sidosryhmien (neuvola ja päiväkotit) ja dokumentointi uuden turvakansio-menettelytavan myötä tuntuvat olevan varsin hyvällä mallilla.

Tässä työssä ei ole otettu resurssien määrää ollenkaan huomioon, joten en osaa sanoa, kuinka nämä toimenpiteet pystyttäisiin nykyisillä resursseilla toteuttamaan. Tässä olisikin hyvä jatkotutkimuksen paikka. Jatkotutkimuksessa voitaisiin selvittää, miten käytettävissä olevat resurssit pystyttäisiin tehokkaimmin hyödyntämään, jotta niillä saataisiin toteutettua laajempaa turvallisuustyötä. Raha on kuitenkin se mikä ratkaisee, niin luultavasti nämä toimenpide-ehdotukset tulisi pystyä toteuttamaan samoilla varoilla kuin nytkin joudutaan toimeen tulemaan.

10 Työn arviointi

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana oli tutkimuskysymys ”Miten Auroran koulun oppilaitosturvallisuutta voitaisiin kehittää?”. Tutkimuksen aikana kerätyn tiedon perusteella tutkimuskysymykseen saatiin vastaus. Tutkimuksen ensisijaisena tavoitteena oli tehdä koululle toimenpide-ehdotuksia saatujen tulosten

pohjalta. Toisena tavoitteena oli eri lähteistä löytyvien toimenpide-ehdotusten kartoitus, jota ilman ensisijaista tavoitetta ei olisi voinut täyttää.

Tutkimuksen teon mielekkyyttä lisäsi se, että työelämän edustaja oli aidosti kiinnostunut aiheesta. Lisämotivaatiota työhön antoi se, että siitä tulee olemaan oikeasti apua Auroran koulun oppilaitosturvallisuuden kehitystyössä. Koen saavuttaneeni hyvin työlle asettamani tavoitteet. Löysin paljon toimenpide-ehdotuksia, joiden tarkoituksena on parantaa oppilaitosten turvallisuutta. Näiden avulla pystyin tekemään toimenpide-ehdotuksia Auroran koululle, joka oli opinnäytetyön päätavoite. Toimenpide-ehdotukset ovat täysin toteuttamiskelpoisia, tosin niihin kuluva resurssi ei ole otettu huomioon.

Tutkimusta tehdessä pyritään aina siihen, että syntyisi mahdollisimman vähän virheitä. Tästä huolimatta saatujen tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Tutkimuksen luotettavuus määrittyy sillä, että sopivatko tehdyt kuvaukset materiaalista ja niihin liitetty selitykset tehtyihin johtopäätöksiin. (Hirsjärvi ym. 2013, 231-232.) Tutkimuksen luotettavuutta pyrin tuomaan esiin lukijalle myös kuvailemalla mahdollisimman tarkasti tutkimusprosessin etenemisen vaihe vaiheelta.

Tutkimuksen teossa käytetyt menetelmät sopivat mielestäni hyvin tähän tutkimukseen. Käyttämäni aineistonkeruumenetelmät (kirjallisuuskatsaus, haastattelu ja havainnointi) tukivat toisiaan, ja sainkin riittävästi ajankohtaista sekä luotettavaa tietoa aiheesta. Käyttämäni lähdemateriaali on luotettavaa, sillä tärkeimmät lähdemateriaalit ovat ministeriöiden alaisuudessa toimineiden työryhmien tekemiä raportteja, oppilaitosturvallisuuden asiantuntijoiden tekemiä teoksia, käsikirjoja ja artikkeleita sekä haastateltava oli kohdeorganisaation apulaisrehtori ja turvallisuusorganisaation jäsen. Tutkimuksen luotettavuutta olisi voinut lisätä haastatteleamalla useampaa henkilöä.

Auroran koulun pyynnöstä olen toimittanut tämän raportin heidän käyttöönsä. Lopuksi haluan kiittää kohdeorganisaatiota, Auroran koulua, työn aiheesta, yhteistyöstä sekä kiinnostuksesta työtä kohtaan tämän prosessin aikana. Erityiskiitos tästä koulun apulaisrehtori Uma Jutilalle. Tämän lisäksi haluan kiittää työn ohjaajaa Harri Koskenrantaa.

Lähteet

Painetut lähteet

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Suomen yliopistopaino.
- Lindfors, E. (toim.) 2012. Kohti turvallisempaa oppilaitosta. Nurmijärvi: Suomen painoagentti.
- Ojala, T., Lindfors, E. (toim.) 2012. Kohti turvallisempaa oppilaitosta. Nurmijärvi: Suomen painoagentti.
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. 3., uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro.
- Paasonen, J. (toim.) 2012. Oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen. Helsinki: Tietosanoma.
- Waitinen, M., Lindfors, E. (toim.) 2012. Kohti turvallisempaa oppilaitosta. Nurmijärvi: Suomen painoagentti.

Sähköiset lähteet

- Espoon kaupunki. 2016. Koulu alkoi Auroran uusissa oppimistiloissa. Viitattu 15.10.2016.
[http://www.espoo.fi/fi-FI/Paivahoito_ ja_koulutus/Perusopetus/Peruskoulut/Alakoulut/Auroran_koulu/Koulu_alkoi_Auroran_uusissa_oppimistiloissa\(96581\)](http://www.espoo.fi/fi-FI/Paivahoito_ ja_koulutus/Perusopetus/Peruskoulut/Alakoulut/Auroran_koulu/Koulu_alkoi_Auroran_uusissa_oppimistiloissa(96581))
- Koivisto, A., Saine-Kottonen, A., Saari, E., Sihvonen, S & Tillander, K. (toim.) 2015. Turvallisuuskulttuuria kehittävä valvonta II - Loppuraportti. Viitattu 26.9.2016.
<http://www.hel.fi/static/liitteet/pela/Turvallisuuskulttuuria-kehittava-valvonta-2.pdf>
- Kreus, J., Pelkonen, N., Ranta, T., Turunen, T., Viitanen, J. & Vuoripuro, J. 2010. orkeakoulun turvallisuuskäsikirja - vakavien henkilöriskien hallinta. Viitattu 23.5.2016.
<https://www.laurea.fi/dokumentit/Documents/C14.pdf>
- Laulajainen, E., Martikainen, S. (toim.) 2015. Arjen ennakoiva turvallisuusjohtaminen oppilaitoksissa. Viitattu 30.5.2016.
<https://www.laurea.fi/dokumentit/Documents/53%20%20Martikainen%20toim%20Arjen%20ennakoiva%20turvallisuusjohtaminen.pdf>
- Leminen, J., Martikainen, S. (toim.) 2015. Arjen ennakoiva turvallisuusjohtaminen oppilaitoksissa. Viitattu 30.5.2016.
<https://www.laurea.fi/dokumentit/Documents/53%20%20Martikainen%20toim%20Arjen%20ennakoiva%20turvallisuusjohtaminen.pdf>
- Martikainen, S. & Ranta, T., Martikainen, S. (toim.) 2015. Arjen ennakoiva turvallisuusjohtaminen oppilaitoksissa. Viitattu 30.5.2016.
<https://www.laurea.fi/dokumentit/Documents/53%20%20Martikainen%20toim%20Arjen%20ennakoiva%20turvallisuusjohtaminen.pdf>
- Martikainen, S. (toim.) 2015. Arjen ennakoiva turvallisuusjohtaminen oppilaitoksissa. Viitattu 30.5.2016.
<https://www.laurea.fi/dokumentit/Documents/53%20%20Martikainen%20toim%20Arjen%20ennakoiva%20turvallisuusjohtaminen.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2013. Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa -Seurantaryhmän loppuraportti. Viitattu 13.9.2016.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2013/liitteet/tr08.pdf?lang=fi>

Partanen, M. 2016. Fyysisen oppimisympäristön turvallisuussuositusten auditointityökalu. Viitattu 20.9.2016. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/111398/Matti%20Partanen%20-%20ONT-%20YAMK.pdf?sequence=1>

Posiva. 2015. Turvallisuuskulttuuri ja ydinlaitosrakentaminen. Viitattu 19.9.2016. http://www.posiva.fi/files/3930/Turvallisuuskulttuurikoulutus_Posivan_toimittajille.pdf

Sanastokeskus. 2014. Kokonaisturvallisuuden sanasto. Viitattu 21.9.2016 <http://www.spek.fi/loader.aspx?id=1c66e01d-a75e-4a9a-80ec-9816340ce752>

Sisäasiainministeriö. 2010. Oppilaitosten turvallisuus - Työryhmän raportti. Viitattu 10.9.2016 <https://www.intermin.fi/julkaisu/402009?docID=24927>

Sisäasiainministeriö. 2012. Turvallisempi huominen - Sisäisen turvallisuuden ohjelma. Viitattu 6.9.2016. http://www.intermin.fi/download/35099_262012_STO_III.fi.pdf?bb6622b8f32ad388

Sisäasiainministeriö. 2014. Oppilaitosten turvallisuus - Tilanneraportti 2014. Viitattu 3.9.2016. http://www.intermin.fi/download/55848_Oppilaitosten_turvallisuusraportti_2014.pdf?9acea8b7f32ad388

Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/meta/kas/oppilait.html>

Vallinkoski, K. 2014. Peruskoulujen turvallisuustyön kehittämistarpeita - Sirpaleisuudesta kokonaisuuden hallintaan Tutor - turvallisuustoiminnan riskienarviointimallin avulla. Viitattu 21.9.2016. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/166107/peruskou.pdf?sequence=2>

Julkaisemattomat lähteet

Jutila, U. 2016. Apulaisrehtorin haastattelu. 15.9.2016-5.10.2016. Espoon kaupunki. Helsinki.

Waitinen, M. 2013. Esitys Top-patteri hankkeen seminaarissa Paasitorissa 25.9.2013. <http://www.slideshare.net/omniatopo/omnia-waitinen-2013>

Kuviot

Kuvio 1: Auroran koulu (Espoon kaupunki)	8
Kuvio 2: Turvallisuustermien suhteet (Partanen 2015, 11, Naumasan & Rouhaisen 2006, 14 mukaan)	11
Kuvio 3: Kohti kehittyneempää turvallisuskulttuuria (Waitinen 2013)	13
Kuvio 4: Riskienhallintaprosessi (Suomen Riskienhallintayhdistys).....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
Kuvio 5: Riskimatriisi (Kreus ym. 2010).....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
Kuvio 6: Oppilaitoksen sidosryhmiä turvallisuuden näkökulmasta (Martikainen 2015).....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

Taulukot

Taulukko 1:Toimenpide-ehdotuksia ja niiden toteutuminen Auroran koulussa.....	30
---	----